33. Torstaina 19 päivänä maaliskuuta 1998

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely

1) Hallituksen esitys ikääntyvien työntekijöiden aseman parantamista koskevaksi lainsäädännöksi 1378

Hallituksen esitys 13/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 5/1998 vp
Toivomusaloite 222/1995 vp

2) Hallituksen esitys laiksi tietyn kolmannen maan lainsäädännön soveltamisen ekstraterritoriaalisilta vaikutuksilta sekä siihen perustuvilta tai siitä aiheutuvilta toimilta suojautumisesta annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 2271/96 täydentävistä säännöksistä 1390

Hallituksen esitys 244/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 4/1998 vp

3) Hallituksen esitys laiksi makeis- ja virvoitusjuomaverosta annetun lain 5 §:n ja lain liitteenä olevan virvoitusjuomaverotaulukon muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 4/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 3/1998 vp
Lakialoite 23, 70/1996 vp, 77/1997 vp

4) Hallituksen esitys laeiksi kiinteistönmuodostamislain ja kiinteistörekisterilain muuttamisesta 1391

Hallituksen esitys 232/1997 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 3/1998 vp

5) Hallituksen esitys laiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta 1391

Hallituksen esitys 227/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 4/1998 vp
Lakialoite 70/1997 vp

Lähetekeskustelu

6) Lakialoite laiksi tuloverolain 93 §:n muuttamisesta ..... ,,

Lakialoite 3/1998 vp (Olavi Ala-Nissilä / kesk ym.)

7) Lakialoite laiksi kotitaloustyön työllistämisvähennyksestä 1393

Lakialoite 5/1998 vp (Aapo Saari /kesk ym.)

8) Lakialoite laiksi Suomen Hallitusmuodoksi 1399

Lakialoite 6/1998 vp (Henrik Lax /r)

9) Lakialoite laiksi työntekijäin eläkelain 4 §:n muuttamisesta 1404

Lakialoite 7/1998 vp (Mikko Kuoppa /va-r ym.)

10) Lakialoite laiksi rajoitetusti verovelvollisen tulon ja varallisuuden verottamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta 1406

Lakialoite 8/1998 vp (Esko-Juhani Tennilä /va-r)

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, Ala-Harja, Andersson C., Antvuori, Dromberg, Enestam, Gustafsson, Heinonen, Isohookana-Asunmaa, Kalliomäki, Karhunen, Karpio, Korhonen M., Korhonen R., Korkeaoja, Laaksonen, Lehtosaari, Leppänen P., Lindqvist, Markkula M., Mikkola, Mönkäre, Pietikäinen M., Ryhänen, Tahvanainen, Tiuri ja Vanhanen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Korhonen R., Karpio, Lindqvist ja Vanhanen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat

tästä päivästä sairauden perusteella edustajat C. Andersson ja Kalliomäki, virkatehtävien perusteella ed. Isohookana-Asunmaa sekä muun syyn perusteella edustajat Ala-Harja, Gustafsson, M. Pietikäinen, Tahvanainen ja Vanhanen,

tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien perusteella edustajat Dromberg, Korkeaoja ja Tiuri sekä muun syyn perusteella edustajat Antvuori ja M. Markkula sekä

tämän kuun 24 päivään virkatehtävien perusteella ed. Aaltonen.

Valtioneuvoston jäsenen sidonnaisuudet

Puhemies: Ilmoitetaan, että valtioneuvoston kirjelmällä tältä päivältä on eduskunnalle saapunut valtiopäiväjärjestyksen 38 b §:n mukaisesti hallitusmuodon 36 c §:ssä tarkoitettu valtioneuvoston jäseneksi ja oikeusministeriksi nimitetyn Jussi Järventauksen selvitys sidonnaisuuksistaan.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys ikääntyvien työntekijöiden aseman parantamista koskevaksi lainsäädännöksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 13/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 5/1998 vp
Toivomusaloite 222/1995 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 5. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Peltomo: Arvoisa rouva puhemies! Osa-aikaeläkkeen ikärajan pudottaminen 56 vuoteen on erittäin kannatettava hallituksen esitys, jota myös valiokunnassa perusteellisesti käsittelimme. Siellä tuli kuitenkin esiin eräitä kohtia, joita valiokunta halusi korostaa, ja haluaisin vielä tuoda muutaman asian esille.

Valiokunnan mielestä esitetyn ikääntyvien työntekijöiden osa-aikatyötä ja osa-aikajärjestelyitä koskevan lain määräaikaisuutta puoltaa se, että lain voimassaoloaikana voidaan kartuttaa kokemuksia ja selvittää järjestelmän toimivuus ja heikkoudet sekä yhteensopivuus eläkejärjestelmien yleisten tavoitteiden kanssa. Tähän viitaten työasiainvaliokunta harrasti eilen kotimaanmatkailua. Kävimme parissa yrityksessä, joissa myös otetaan erittäin myönteisesti vastaan osa-aikaeläkkeen ikärajan alentaminen 58 vuodesta 56 vuoteen, mutta niissäkin tuli esille juuri se, että työnantajat ovat hyvin halukkaita päästämään ikääntyvät työntekijät 56-vuotiaana eläkkeelle, mutta eivät sen sijaan ole halukkaita palkkaamaan uutta työvoimaa tilalle. Minusta on hyvä, että myös valiokunnassa kiinnitimme tähän huomiota, niin että seurataan ja katsotaan määräajan puitteissa miten tilanne kehittyy. Lain tarkoitushan on, että ikääntyvät työntekijät voivat helpottaa omaa työtaakkaansa ja tilalle palkataan nuorta työvoimaa oppiin vanhenevan työntekijän ohella työskentelemään.

Esille tuli myös se, että tällä hetkellä laki koskee vain niitä, jotka tekevät vähintään 35 tunnin työaikaa. Minusta valiokunta aivan oikein täsmentää ja katsoo, että säädettävän määräaikaisen lain mahdollisen jatkon yhteydessä tulee selvittää myös alle 35 tunnin työaikaa tekevien mahdollisuudet siirtyä osa-aikaeläkkeelle.

Kaiken kaikkiaan tässä on hyvä tarkoitus yrittää saada ikääntyvä henkilö pysymään entistä pitempään työelämässä sillä varjolla, että hän pääsee osa-aikaeläkkeelle ja tilalle palkataan lisää työvoimaa. Toivon, että jatkossa työantajat todellakin ottavat tämän lain vakavasti ja käyttävät sitä oikein eikä niin, että päästetään henkilöt osa-aikaeläkkeelle, jonka jälkeen niille henkilöille, joiden tarkoitus on helpottaa heidän työtaak-

kaansa, kuitenkin tulee entistä raskaampi työtaakka, koska tilalle ei palkata uutta väkeä.

Ed. P u i s t o : Arvoisa puhemies! Kuten lakiesityksen ensimmäisessäkin käsittelyssä totesimme, se sai erittäin myönteisen vastaanoton valiokunnassa ja valiokunta yksimielisesti toivoo sen pikaista eteenpäinmenoa. Ne kohdat, jotka tulivat ed. Peltomon puheenvuorossa esiin ja jotka ovat myös mietinnössä, on syytä tarkasti kirjata. Eli kun on kokeiluaika, niin kokeilun aikana tiiviisti seurataan kustannusvaikutuksia kuten myös sitä, mikä on lain työllistävä vaikutus, ja sitä, että kun tässä työnantaja yksipuolisesti tekee ratkaisun, onko mahdollista saada päätös kaksipuoliseksi, eli että se seuraavassa tupossa ehkä neuvoteltaisiin niin, että se tulee oikeudeksi eikä mahdollisuudeksi. Tärkeää on seurantaajan aikana hyvissä ajoin ilmoittaa, miten tämä tulee jatkumaan, koska tämän tyyppisiä ratkaisuja työntekijät eivät tee viikon ja kuukausien aikajännitteellä.

Ed. V o k k o l a i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ensimmäisessä käsittelyssä käytiin hyvinkin pitkä ja laaja keskustelu kyseisen lain sisällöstä ja pyrin nyt kunnioittamaan eduskuntaa sillä, että en toista sitä, mitä olen ensimmäisessä käsittelyssä puhunut.

Osa-aikatyöllä ja osa-aikaeläkkeellä pyritään edistämään myös työssä jaksamista, joka on minusta erittäin tärkeä näkökulma. Se pitäisi ottaa huomioon, koska varmasti vuosituhannen vaihteessa tullaan keskustelemaan hyvinkin voimakkaasti myös tässä talossa, työmarkkinajärjestöissä ja yleensä aktiivielämässä väestön ikääntymisestä, niin kuin täälläkin on muissa yhteyksissä keskusteltu. Väestön ikääntyminen vaikuttaa ehdottomasti myös työelämässä olevien ihmisten määrään.

Ensimmäisen käsittelyn aikana eräissä puheenvuoroissa nostettiin esille eläkeiän nosto hyvinkin voimakkaasti. Eli jos eläkeikää nostetaan, se poistaisi tätä ongelmaa. Siitähän ei voi missään tapauksessa olla kysymys, koska eläkkeelle siirrytään tällä hetkelläkin keskimäärin 59-vuotiaana. Jos eläkeikää nostettaisiin esimerkiksi 70 vuoteen, käytännössä olisi niin, että virallisen eläkeiän ja eläkkeelle siirtymisen välinen ero olisi 11 vuotta. Ongelmahan on selkeästi työelämässä eikä eläkeiän nostamisessa. En missään tapauksessa tässä tilanteessa kannata sitä, että lähtisimme nostamaan eläkeikää. Se ei tätä ongelmaa ratkaise työssä jaksamisen osalta.

Sen takia pidänkin erittäin hyvänä hallituksen ohjelmassa kansallisen työelämän kehittämisohjelmaa, joka tämän hallituskauden aikana on saatu aikaan. Se alkoi vuoden 1996 alusta ja jatkuu tämän hallituskauden loppuun. Siinä on projekteja, joista tällä hetkellä on käytännössä 192 hanketta, joissa hyvin voimakkaasti on mukana nimenomaan työelämä. Kokonaisuudessa hankkeista jakautuu 44 prosenttia teollisuuden ja rakentamisen ja jopa 33 prosenttia kuntien osalle. Puhutaan erittäin mittavasta hankkeesta. Olemme työasiainvaliokunnassa käsitelleet myös tätä kansallisen työelämän kehittämisohjelmaa, jolla on erittäin suuri vaikutus myös eläköitymiseen. Sen takia olisi erittäin tärkeätä, että kun hallitus valmistelee ensi vuoden budjettiraameja, siinä pystyttäisiin tämä asia turvaamaan, oli sitten hallituksen väri minkä näköinen tahansa, että tämä kehittämisohjelma jatkuisi myös tämän hallituskauden jälkeen. Se tuli hyvin voimakkaasti esille myös asiantuntijakuulemisessa. Myös työnantajan toive oli, että kansallisen työelämän kehittäminen tulee tässä maassa järjestäytyneesti jatkumaan, niin että siinä on myös valtiovalta voimakkaasti mukana.

Ed. H u o t a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vokkolainen otti esille eläkeiän nostamisen. Tämä lakiesityshän vaikuttaa siihen nimenomaan niin, että eläkeikää ei tarvitse nostaa, vaan todellinen eläkkeellejäämisikä nousee automaattisesti tämän lain myötä, koska ihmiset jaksavat pysyä pitempään työelämässä, kun voivat tehdä loppuvaiheessa lyhyempää työaikaa. Tietysti samalla täytyy toivoa, että työnantajat antavat mahdollisuuden työntekijöille; monet työnantajat ovatkin nähneet tämän nimenomaan myös mahdollisuudeksi uusia työvoimaansa fiksulla tavalla, siis ei sillä tavalla, että laitetaan ihmisiä eläkeputkeen vastoin tahtoaan, vaan niin, että henkilöt pystyvät myös olemaan työelämässä mukana.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Helmikuun lopussa Suomessa oli työvoimaministeriön tiedostojen mukaan 395 000 työtöntä. Työttömien määrän osalta tietysti on tapahtunut myönteistä kehitystä, mutta kovin hitaasti. Tähän on lisättävä vielä se hyvin huolestuttava piirre, että työttömyyden alueelliset erot ovat voimakkaassa kasvussa. Helmikuun lopusta 1997 helmikuun loppuun 1998 työttömyys aleni koko maassa 10 prosenttia, mutta Lapin läänissä vain 3 prosent-

tia. Lapissa työttömyysaste oli edelleen 24 prosenttia nyt helmikuun lopussa.

Näistä luvuista on tehtävä tiettyjä johtopäätöksiä, etenkin se johtopäätös, että pelkkä markkinavetoinen työllistäminen ei tule riittämään. Nyt elämme erittäin kovaa nousukautta. Viime vuonna 50 suurinta suomalaista teollisuusyhtiötä sai voittoa 28 miljardia markkaa. Niillä voittorahoilla tai ylipäätään nämä yhtiöt loivat 16 500 uutta työpaikkaa, eivät sen enempää. Samaan aikaan pankit vähensivät tehtyään myös kovaa tulosta yli 1 300 työntekijää.

Tästä on tehtävä todellakin se johtopäätös täällä Helsingissä, että pelkkä markkinavetoinen työllistäminen ei tule riittämään, vaan valtiolla pitää olla erittäin vahva rooli jatkossakin. Tästäpä tulenkin siihen tosiasiaan, että tarvitaan toimia, joilla jo sovittuja budjettiraameja korjataan työministeriön osalta niin, että työllisyysrahoja lisätään. Muuta keinoa estää työttömyyden alueellisten erojen kasvua ei ole, ei kerta kaikkiaan ole. Nyt on alkamassa kehitys, jossa joudutaan vähentämään työllistettyjä, jos määrärahat tippuvat, samoin koulutuksessa olevia myös vaikeimmilla työttömyysalueilla.

Toinen johtopäätös tästä kaikesta on se, että työt on jaettava uudelleen, on mentävä lyhyempään työaikaan. Lipposen hallituksen aikana on saatu aikaan sapattivapaakokeilu ja nyt tämä osa-aikaeläkkeen ikärajan alentaminen. Molemmat ovat ihan myönteisiä ratkaisuja ja tällä tiellä pitää jatkaa. Pitää mennä myös radikaalimpiin toimiin, kokonaisvaltaisempiinkin työajan lyhentämistoimiin. Ranskassahan vasemmistohallitus ajoi nyt jo parlamentissakin läpi esityksensä 35 tunnin työviikosta ansiotasoa alentamatta.

Mainittu sapattivapaakokeilu Suomessa on ollut pettymys niihin määriin nähden, jotka sapatille ovat lähteneet, tai sanokaamme suoraan, jotka ovat voineet lähteä. Se on korvaustaso. Hiemanhan se on noussut, mutta edelleen se on liian matala. Kun vaalien jälkeen asioihin palataan, tämän asian täytyy olla niitä, joissa on hyvin suurta päättäväisyyttä laittaa korvaustaso sellaiseksi että kaikki ne, jotka sapattia tuntevat tarvitsevansa joko henkilökohtaisen loppuun palamisensa tai koulutustarpeensa vuoksi tai muista syistä, toteuttaakseen vaikkapa jonkin unelman, sen sapattivapaan voivat myös ottaa. Sehän aina työllistää myös jonkun työttömän.

Sitten on osa-aikaeläkeikärajan alentaminen. Tämä on myönteinen ratkaisu. Tähänkin sisältyy kuitenkin sama ongelma, josta ed. Vokkolainen jo puhui, mikä on sapattivapaassakin. Ainakaan edellisessä käsittelyssä se ei ole ollut subjektiivinen oikeus. Siitä tulee sitten todella hankalaa vääntöä monilla työpaikoilla. Työntekijöillä voi olla halu joko sapatille tai osa-aikaeläkkeelle, mutta eipä sitä saakaan tai ei arvaa ehkä mennä esittämäänkään, koska siitä pyynnöstäkin saattaa tulla jo tiettyjä seurauksia myöhempään työelämään. Kyllä tässä pitää toimia niin, että homma kulkee siihen, että se on subjektiivinen oikeus yhä enemmän ja enemmän, että pääsee joko sapatille tai osa-aikaeläkkeelle. Nämä ovat ratkaisuja, joita tullaan tarvitsemaan.

Palaan vielä perimmäiseen ajatteluuni. Teknologia kehittyy. Vähemmässä ajassa voidaan tuottaa yhä enemmän tavaroita ja nyt myös yhä enemmän palveluksia, kun tietoverkot leviävät myös niihin. Siksi, jotta työnteon oikeus olisi kaikilla, työaikaa pitää lyhentää. Tässä on muutamia muotoja, joista on liikkeelle lähdetty, mutta paljon päättäväisempi ote pitää näihin asioihin saada. Esimerkiksi sapatille tai osa-aikaeläkkeelle menevien tavoitemäärät ovat ihan realistisia, jos nämä järjestelmät ovat kunnossa. Näitä tarvitaan, jotta työttömyys saadaan todella alenemaan oikein kunnolla. Mutta mehän emme voi edes tyytyä siihen, että työttömyys puolitetaan. Ainoa oikea tavoite on täystyöllisyys. Mistäpä muusta me voisimme lähteä.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Kaikkien tiedossa on, että työelämän vaatimukset ja työtahti ovat tiukentuneet entisestään. Uuden tekniikan opettelu yhdistettynä tiiviiseen työtahtiin on aiheuttanut sen, että työntekijät eivät aina jaksa opetella uutta ja kestää muutoksen mukana. Täten kokeilu osa-aikaeläkkeen alentamiseen 58 vuodesta 50 vuoteen on täysin perusteltua.

Kun ikärajan alentamisesta on tullut tietoja julkisuuteen, on monilta työpaikoilta kuulunut, että siellä jo odotetaan lain voimaantuloa ja valmistaudutaan osa-aikaeläkkeelle lähtöön. Toivottavasti tämä saa niin hyvän suosion, että myös uusia työpaikkoja pystytään järjestämään, antamaan uusille työntekijöille työpaikkoja eikä vain niin, että luonnollinen poistuma johtaa pienempään henkilöstöön yrityksissä tai julkisella puolella.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Oikein säpsähdin, kun ed. Tennilä ensimmäisen kerran tällä vuosikymmenellä tässä talossa lausui sanan "täystyöllisyys". Se oli ennen muodissa mutta ei enää tällä vuosikymmenellä. Oli ihan mukava, kun toitte sen keskusteluun.

Mutta ihan niin kuin sapattivapaata koskeva lainsäädäntö, tämäkin on epätasa-arvoinen ensinnäkin työnantajien välillä ja saman työnantajan kohdalla eri työntekijöiden välillä. Sitä tullaan varmasti sikäli käyttämään väärin, että sellaisille henkilöille, jotka ovat ahkeria, väsyneitä kyllä mutta ahkeria ja välttämättömiä henkilöitä, ei tätä osa-aikaeläkettä anneta. Sen sijaan se helposti annetaan sellaisille, joiden naamaa ei haluta katsella muuta kuin puoli päivää tai kolmena päivänä viikossa. Elämä on kylmää tuolla työnantajapuolella. Näin se vain tapahtuu.

Työllisyyteen tällä ei ole mitään merkitystä eikä myöskään siihen, kun ed. Peltomo käsitykseni mukaan totesi, että siinä oppipoika sitten vanhan patun rinnalla on opiskelemassa työtä uudelleen. Kyllä se vähän samanlaista on kuin Edvin Laineen elokuvissa, tällaisia herttaisia kohtauksia, mutta ei se pidä paikkaansa tämäkään. Nämä ovat utopistisia ajatuksia.

Aika lättänäksi tämän lyön, mutta sapattivapaakin aikanaan kuori kerman päältä. Sapattivapaalaki oli aikaisemmin sellainen rikkaiden lomalaki. Tämä on epäoikeudenmukainen vielä sikälikin, että kun tänä päivänä ei sairas, työkyvytön ihminen pääse eläkkeelle, ei millään lääkärintodistuksella, niin nyt sellainen, joka ei välttämättä olekaan sairas, pääsee keskinäisellä sopimuksella eläkkeelle. Kyllä tässä on selvä ristiriita näiden asioiden kesken, vaikka tässä ei täydestä eläkkeestä olekaan kyse. Kyllä tämä on sellaista tilkkutäkkiä, mitä tehdään. Tällä ei ole mitään merkitystä, mutta onhan sitten jotain mistä puhutaan ja asetuskokoelmaan saadaan jotakin täyttöä.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Aittoniemelle totean, että ovathan ne pienetkin askeleet tietysti parempia kuin ei mitään. Kyllä kuitenkin on totta myös se, mitä sanoitte siitä, että esimerkiksi sapatin osalta on käynyt niin, että sitä eivät ole voineet ottaa välttämättä ollenkaan ne, jotka sitä kipeimmin tarvitsisivat eli ne lujimmalla olevat, esimerkiksi hoitoalalla tai vastaavissa tehtävissä liikealalla olevat ihmiset, joilla ei ole sitä tuloa muualta sitten saatavissa. Korvaustaso on liian matala. Sitähän tässä pitää korjata ja siihen se paine laittaa eikä panna lyttänäksi näitä ihan hyviä suuntauksia, mitä on olemassa, eli saada parannuksia niihin.

Mitä tulee täystyöllisyyteen, niin mistä muusta voisi lähteä? Jos ajattelee ihan työttömän kannalta, eihän siinä ole mitään eroa, onko 250 000. työtön vai 500 000. työtön. Sehän on ihan sama kohtalo, eli ei voi olla muuta tavoitetta kuin täystyöllisyys. Tietysti tässä on hyvä tilanne sikäli, että siitä arvataan ruveta taas edes puhumaan.

Ed. L a h t e l a: Arvoisa rouva puhemies! Työelämä kehittyy tänä päivänä nopeasti. Sitä automatisoidaan, onpa se sitten palveluala tai teollisuus, mikä hyvänsä toiminta, siellä ihmistyö vähenee aina nopeammin näköjään, elikkä rotaatio siellä puolella on vain kiihtynyt ja näyttää siltä, jotta uusi tietotekniikka tulee yhä edelleen sitä jatkamaan, ei yksin Suomessa vaan kaikkialla maailmassa. Automaattiset ja yhä hienommat koneet syrjäyttävät ihmistä. Siitä on tietysti seurauksena se, että me joudumme etsimään kaiken näköisiä malleja, uusia konsteja, murusia, mitä tässäkin edellisissä puheissa on tullut esille; kaikki tieto on tietysti käytettävä hyväksi. Välttämättä ei ole yhtä sabluunaa, jolla jaetaan työtä jonkin määrätyn mallin mukaan vaan käytetään kaikkia niitä malleja hyväksi, jolloin saadaan paras ja eri aloille käypä hyöty.

Käsitteillä olevassa lakiesityksessä on tietysti monia hyviä puolia. Ensiksi se hyvä puoli, että tämä osoittaa tavallaan tämän hallituksen aikaansaannoksista sen, jotta sellainen vastakkainasettelu työmarkkinajärjestöjen väliltä on hävitetty. On luotu neuvotteluyhteisö. Tämä on yksi tulos siitä. Voidaan sopia yksimielisesti työmarkkinajärjestöjen kanssa, että ikärajan alennus tehdään. Siihen kaikki osapuolet ovat antaneet oman panoksensa ja sopineet tämän. On hyvä, että meillä on tämä käsiteltävänä.

Sitä olisin toivonut ja siitä ovat jotkut muutkin puhuneet täällä, taitaa olla yksi lakialoitekin siitä, olisiko ed. Pirkko Peltomon tekemä, jossa hän esitti vähän tämän tyyppistä ratkaisua, mutta siinä olisi ollut työllistämisvelvoite, että jos tämmöistä tehdään, pitää ottaa tilalle työtön henkilö, mikä olisi sitten turvattu se, että tätä ei pelkästään käytetä saneerauskonstina. Kun katsoo työttömyyseläkeputkea, niin siinähän on käynyt sillä tavalla, jotta hyvin häikäilemättä työnantajat ovat käyttäneet sitä vähennyskeinona. Melkein puoliväkisin työnnetään ihmisiä työttömyyseläkeputkeen, jolloin se tarkoittaa sitä, jotta ketään ei ole otettu tilalle töihin. Omalta osaltaan se tietysti syö eläkekassoja. Isot työnantajat joutuvat tietysti maksamaan tulevan ajan oikeuden puitteissa kyllä sitä eläkepottia, että ne eivät pääse tästä, mutta pienemmät kyllä voivat aika kätevästi saneerata ihmisiä sieltä kautta.

Se on tietysti huono tie, mutta siitäkin on kysyttävä sillä tavalla, että jos ei sitä tietä olisi olemassa, niin todennäköisesti vähentäminen tapahtuisi nuoremmasta päästä, koska saneeraus ei sinällään loppuisi eikä töiden tehostaminen. Se on yksi tie tietysti ollut tässäkin kysymyksessä.

Tämä ratkaisuhan on tietysti murunen, niin kuin totesin aikaisemmin. Mutta tässä on kuitenkin hyviä elementtejä siten, että tulevan ajan oikeus otetaan kohtuullisen hyvin huomioon, jolloin se on turvallinen ihmiselle, joka pääsee osa-aikaeläkesysteemiin mukaan. Silloin se ei hänen eläkkeensä määrää, kun hän aikanaan jää koko-aikaeläkkeelle, vähennä sillä tavalla.

Toivoisikin, että työnantajat ottaisivat sen asenteen, niin kuin aikaisemmat puhujat ovat todenneet, että ei pelkästään saneerattaisi tätä kautta, vaan otettaisiin tilalle sitten työtön ihminen — olipa hän sitten vanhempi tai nuorempi — mutta kuitenkin ihminen töihin.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Tämä on yleisesti hyväksytty lakiehdotus ja valiokunta oli asiassa yksimielinen ja niin näyttää olevan tämäkin sali suurin piirtein.

Itse asiassa laki on kaksiosainen. Ensinnäkin osa-aikaeläkkeeltä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvän eläkkeen määrä tulee olemaan nykyistä suurempi ja tuleva aika huomioidaan myös yksityisten alojen työeläkejärjestelyissä. Toiseksi tässä on asia, josta täällä puhutaan enemmän, osa-aikaeläkkeen alaikärajan alentaminen nykyisestä 58 vuodesta 56 vuoteen.

Tämä lakihan on tulopoliittisissa neuvotteluissa eri osapuolten sopima, vuoden 2000 loppuun oleva kokeilulaki ja siinä ajassa ehditään nähdä lain toimivuus. Tämähän vaikuttaa kovasti hyvältä, mutta tämä voi myös olla mahdollisesti kallis järjestelmä. Tämä voi jopa nostaa eläkemenoja, jos se tulee kovin suosituksi. Kokeilun aikana nähdään joka tapauksessa, mihin kustannukset nousevat.

Periaate on se, että työnantaja ja työntekijä sopivat osa-aikaeläkkeelle siirtymisestä, jos työolosuhteet antavat siihen mahdollisuuden. Toisaalta on paikallaan, että työkyvyn iän myötä heiketessä ja mahdollisen uupumisen tullessa työntekijä pyrkii ensin osa-aikaeläkkeelle ja osa-aikaeläkkeellä aikansa oltuaan sitten mahdollisesti pysyvästi eläkkeelle, mutta vasta sitten. Samalla voidaan ottaa nuorempi työntekijä tilalle työhön ja osa-aikaeläkeläinen opettaa ja perehdyttää häntä tähän työhön.

Toki velvoitetta palkata uusia työntekijöitä ei ole, mutta tätä kautta voidaan saada myös paljon uusia työmahdollisuuksia. Jos halutaan saada hyviä tuloksia, niin voidaan lain pieniin puutteisiin puuttua vasta sitten, kun kokeilu päättyy. Toivon mukaan tämä laki toimii hyvin. Haluan myös todeta, että hyvää tässä laissa on nimenomaan siinä, että osa-aikaeläkkeelle voi päästä ilman lääkärin arviota, joka on monissa tämmöisissä rajatapauksissa aivan turhan vaikeaa ja vaativaa.

Ed. K a n t a l a i n e n : Arvoisa puhemies! Oikeastaan viittaisin samaan asiaan, mihin ed. Ihamäki äskeisessä puheenvuorossaan, tämän eläkejärjestelmän kantavuuteen ja niihin huoliin, mitä esimerkiksi asiantuntijat ovat osoittaneet. Muun muassa Kari Puro Ilmarisesta arvioi sitä, ja varmaan perusti tietonsa aivan oikein, että 55—60-vuotiaista suomalaisista työelämässä on mukana vajaa 60 prosenttia, 60—65-vuotiaista enää noin parikymmentä prosenttia. Tässä mielessä joudutaan miettimään eläkejärjestelmän kantavuutta.

Sinänsä tämä esitys, mikä meillä on käsittelyssä, on hyvä, ja sehän perustuu tupossa sovittuun asiaan ja siinä mielessä on hyvä katsoa ja kokeilla, millä tavalla kiinnostusta näiden asioiden osalta riittää. Nythän kyse on tilanteesta, jossa osa-aikaeläkettä käyttää ainoastaan joitakin tuhansia ihmisiä tässä vaiheessa.

Mutta osaltani myös haluaisin nähdä samalla tavalla, että asiaa pitää kehittää ja katsoa. Subjektiivisten oikeuksien rakentaminen on kuitenkin asia, jota pitää hyvin tarkoin harkita, koska niillä on työmarkkinoita jäykistäviä vaikutuksia, halutaan sitä tai ei. Näitä pitää ihan vakavasti miettiä.

Minun mielestäni meillä tulisi olla selkeästikin rohkeutta nojata luottamuksen ilmapiiriin ja kulttuuriin siinä, että näitä toimintatapoja ei aina tarvitse välttämättä lailla ohjata. Esimerkiksi eilen, kun työasiainvaliokunta oli vierailulla Lahdessa ja kävi useammassa yrityksessä, voitiin todeta, että siellä tällainen luottamuksen ilmapiiri oli ja haluttiin kehittää myös tämän lain avulla näitä asioita eteenpäin. Eli siinä mielessä tulevaisuus on hyvä.

Ed. R. Korhonen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa rouva puhemies! Työaikajärjestelyn tulisi mielestäni huomioida

nykyistä joustavammin ihmisen elämänkaari, hänen voimavaransa ja työkokemuksensa. On töitä, joissa kertynyt työkokemus sinänsä mahdollistaa sen, että kokenut työntekijä saa aikaan saman työpanoksen lyhyemmässä työajassa kuin kokematon. Itse olen myös, samoin kuin täällä muut edustajat, puhunut siitä, että on tullut runsaasti toiveita siitä, että ikääntynyt, uupunut työntekijä voisi saada mahdollisuuden jakaa työtä nuoremmille tavalla tai toisella. Sen vuoksi mielestäni ennen kaikkea tähän esitykseen liittyvä osa-aikaeläkeikärajan alentaminen on monelle yksilölle myönteinen uutinen.

Ed. Aittoniemi oli sitä mieltä, että tämä ei vaikuta työllisyyteen yhtään mitään. Ehkä se ei tilastotasolla tule näkymään, mutta monen yksilön kohdalla tällä muutoksella on merkitystä, onpa sitten kyseessä se, joka jää osa-aikaeläkkeelle tai se, joka työllistetään osa-aikaisesti hänen rinnalleen.

Tämä muutos tulee myös omalta osaltaan tarjoamaan lohdutusta niille ikääntyneille ja uupuneille työntekijöille, jotka eivät ole päässeet työkyvyttömyyseläkkeelle useista asiantuntijalausunnoista huolimatta. Kuitenkin tämän ryhmän kohtaloon tulisi pystyä puuttumaan myös muuta kautta, että oikeudenmukaisuus ja kansalaisten tasavertaisuus toteutuisivat.

Ed. E l o : Puhemies! Osa-aikaeläkkeen ikärajan alentaminen on myönteinen asia, niin kuin täällä ovat varmaan jo kaikki todenneet. Ed. Ihamäki sanoi, että on syytä pelätä eläkemenojen nousemista. Varmasti tällaista pelkoa saattaa olla, mutta toisaalta ed. Ihamäki myös viittasi puheenvuorossaan siihen, että samanaikaisesti tämä antaa monelle nuorelle ja ehkä vähän vanhemmallekin uuden työllisyysmahdollisuuden eli samanaikaisesti saattaa vähentää työttömyysmenoja. Tuntuukin usein täällä Suomessa, että valtiovarainministeriössä osataan laskea aina vain sektori kerrallaan. Ei huomata esimerkiksi, että eräs järjestely saattaa tuoda lisämenoja valtiolle mutta samanaikaisesti aiheuttaa myös tietyllä tavalla menojen poistumista toisella sektorilla, ja tässä toivottavasti ja todennäköisesti tulee käymään niin.

Tämä on todella erinomaisen myönteinen asia, joka saatiin aikaan tulopoliittisessa ratkaisussa. Se ei varmasti nyt alkuun kymmeniätuhansia tule koskemaan, mutta on hyvä, että sitä kokeillaan, ja uskon, että ihan yksilötasollakin se on hyvä työn väsyttämille ihmisille, niin kuin täällä on monta kertaa todettu.

Subjektiiviseen oikeuteen on myös usein viitattu, ja se olisi tietysti paikallaan kerran vielä selvittää. Totta kai siinä on aina kyse järjestelyistä, joihin myös työnantajan pitää mukautua.

Minä myös kritisoin vähän sitä, mitä ed. Aittoniemi sanoi täällä, ettei tämä ole työllisyyskysymys. Kyllä, ed. Aittoniemi, uskon henkilökohtaisesti vakaasti siihen, että tällä on merkitystä työllisyydelle, ja siinäkin tarkoituksessa — paitsi että tietysti vanhemmat väsyneet henkilöt saavat jäädä eläkkeelle — uskon, että tämä lakiesitys on annettu.

Työnjakamista on, puhemies, jatkettava. Työnjakaminen on eräs keskeisiä kysymyksiä, ja uskon, että se nousee seuraavassa vaalitaistelussakin hyvin keskeisesti esille. Silloin pitää olla erilaisia malleja. Sapattivapaa on eräs, osa-aikaeläke on eräs.

Osa-aikatyö on sinänsä myös myönteistä. Suomessa, niin kuin me tiedämme, se on varsin vähäistä verrattuna moneen muuhun maahan. Tässä katsoin erästä tilastoa, jonka mukaan muun muassa Hollannissa, jota nyt kovasti myös kehutaan Ison-Britannian ja Tanskan ohella työllisyyden mallimaana, 67 prosenttia naisista tekee osa-aikatyötä. Kuitenkin olisin sitä mieltä, että Suomessa osa-aikatyön lisääminen on sillä tavalla tervetullutta, jos se otetaan vapaaehtoisesti vastaan. Mutta se, että kokopäiväisiä työsuhteita pilkotaan osa-aikaisiksi, ei minun mielestäni ole mielekästä, ei myöskään yhteiskunnan kannalta, koska monta kertaa sitten, kun on osa-aikatyö, on osa-aikapalkka, ja se palkka ei riitä kunnolla toimeentulon varmistamiseen.

Mitä tulee työnjakamiseen, uskon, että pitkällä tähtäyksellä työajan yleinen lyhentäminen on paras keino, ja Ranska nyt näyttää meille muille eurooppalaisille hyvää mallia siinä. Toivon myös, että tämäkin kysymys tulee aivan lähikuukausina entistä voimakkaammin suomalaiseen keskusteluun.

Puhemies! Lopuksi ihan muutama sana tendenssistä, joka on viime vuosina ollut, eli yleisen eläkeiän nostamisesta. Olen täällä ehkä aikaisemminkin todennut jossakin yhteydessä, että kun olen eurooppalaista keskustelua seurannut, se on ollut Oecd:n vaatimus, jossa Suomikin on jäsenenä. Oecd on kaikissa raporteissaan vaatinut, että Suomessa ja muualla Euroopassa nostetaan yleistä eläkeikää. Oecd ei ole kovinkaan paljon katsonut silloin, minkälainen Suomen työllisyystilanne on.

Sanoisin, että kun taloustilanne on terve, minusta on aivan tervettä, että pyritään eläkeikää

nostamaan, koska Suomessa, niin kuin täällä todettiin, keskimääräinen eläkkeellejäämisikä on tällä hetkellä 59 vuotta. Eli varmasti siinä on nostamisen varaa. Mutta taas tällaisessa tilanteessa, kun maassa on käytännössä puoli miljoonaa työtöntä, kun lasketaan koulutuksessa mukana olevat, siinä ei ole järkeä.

Mitä tulee vielä eräisiin muihin eläkejärjestelyihin, joita on ollut esillä, itse esitin myös aloitteen vuosi takaperin 55-vuotiaiden mahdollisuudesta jäädä eläkkeelle, ja ed. Lahtela, siinä oli se mahdollisuus, että myös työtön voi jäädä eläkkeelle. Mielestäni se mahdollisuus pitää kyllä suoda myös työttömälle. Tällä hetkellä me tiedämme, ettei tämä ole ottanut tulta, eivät sen paremmin muutkaan saman suuntaiset aloitteet eläkeiän laskemisesta edes väliaikaisesti ole ottaneet tulta valtiovarainministeriössä, vaikka esimerkiksi omassa lakialoitteessani esitin laskelman, jonka mukaan valtion, yhteiskunnan kannalta saattaisi olla edullisempaa se, että päästetään 55 vuoden iässä eläkkeelle, jos suomalaisten keski-ikä on 75—76 vuotta. Eli henkilö on 20—21 vuotta paljon pienemmällä eläkkeellä kuin se, minkä hän saisi 65-vuotiaana. Tässä suhteessa laskelmat selvästi osoittavat, että se olisi yhteiskunnan kannalta edullista, mutta sitä Suomessa ei taas osata mieltää riittävästi.

Puhemies! Minun mielestäni tässäkin meidän kannattaisi ottaa Ranskasta mallia, missä 40 vuotta työelämässä olleilla on mahdollisuus siirtyä eläkkeelle niin halutessaan.

Puhemies! Vielä kerran: tämä on myönteinen aloite muun muassa työllisyyden hoitamisessa, ja uskon, että me kaikki edustajat toivomme lisää tällaisia myönteisiä aloitteita.

Ed. N u r m i : Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys ikääntyvien työntekijöiden aseman parantamista koskevaksi lainsäädännöksi on mielestäni hyvä ja olen pitkälti samaa mieltä kuin ed. Ihamäki.

Haluan todeta, että tämä on mielestäni työelämän joustavuuden lisäämistä, joka osaltaan kannustaa ihmisiä pysymään työelämässä, ja on osaltaan myös työnjakamista. Toiset lähtevät työstä ja tekevät tilaa uusille, ja uudet saavat ehkä mahdollisuuden aloittaa uuden työrupeaman.

Varmasti tässä asiassa on hiomistakin, mutta jostakin muutoksenteko on aloitettava. Kolmessa vuodessa ehdimme saada varmasti jo palautetta, jonka pohjalta voidaan muutoksia jatkaa.

Mielestäni on hyvä ettei lääkärinlausuntoa tarvita. Lääkärinlausuntojen painavuudesta saattaisi olla tarpeen käydä oma keskustelunsa.

Ed. K u o p p a : Arvoisa puhemies! Puutun tässä keskustelussa sellaiseen asiaan, mistä ei ole vielä puhuttu, ja lähinnä periaatteelliselta kannalta. Kaikissa eläkejärjestelmissä yleensä eläkkeenhakijalla on valitusoikeus, mutta tässä järjestelmässä sillä, joka hakee osa-aikaeläkettä, ei ole valitusoikeutta, vaan tässä nimenomaan työntekijän työnantajan kanssa yhdessä tulee sopia siitä, pääseekö halukas osa-aikaeläkkeelle. Jos työnantaja kaikista pyrkimyksistään huolimatta tulee sellaiseen johtopäätökseen, että hän ei voi järjestää osa-aikatyötä, niin henkilö ei pääse osa-aikaeläkkeelle. Mielestäni tämä on tässä aika poikkeuksellinen järjestelmä verrattuna moneen muuhun eläkejärjestelmään. Minä ainakin näen, että tässä pitäisi nimenomaan työntekijöitten oikeuksia lisätä.

Ed. Elolle haluaisin vain lyhyesti muistuttaa, että ed. Elon aloite on hyvä, että myös työttömät pääsevät 55-vuotiaana eläkkeelle, mutta tämä eduskunta teki hallituksen esityksestä päätöksen, jolla työttömyyseläkeputkea nostettiin. Itse työttömyyseläkeikärajaan ei puututtu, mutta eläkeputkea nostettiin eli käytännössä työttömän eläkkeellepääsyä vaikeutettiin.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuopan puheenvuorossaan esille ottaman ongelman johdosta haluan todeta, että tämä lakihan nimenomaan perustuu sopimiseen. Työnantaja ja työntekijä sopivat mahdollisuudesta päästä osa-aikaeläkkeelle, jos olosuhteet sen sallivat. Sen vuoksi minusta valitusoikeus ei oikein sovi tämän lain henkeen. Kenelle tässä sitten valitettaisiin, ja voisiko valituselin päättää toisin kuin työnantaja ja työntekijä ovat keskenään sopineet? Myöskin sen vuoksi tämä on kokeilulaki ja voimassa vuoden 2000 loppuun, jolloin lain vaikutuksia ja kustannuksia kaikkinensa voidaan selvittää.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Aivan ensiksi haluan todeta, että mikäli edellisessä puheenvuorossani sanoin, että eläkeikää laskettaisiin 58:sta 50:een, niin kuin kollegat olivat kuulleet, korjaan tietenkin: 56 vuoteen.

Sitten kommentti ed. Lahtelan puheenvuoroon, kun hän puhui pakkotyöllistämisestä. Se ei mielestäni voi tulla kysymykseen, sillä useissa työpaikoissa saattaa tilanne olla se, että joku

henkilö sanottaisiin irti tuotannollisista ja taloudellisista syistä muuten, mutta kun hän on kohtalaisen lähellä joko osa-aikaeläkeikää tai varsinaista eläkeikää, hänet pidetään työssä, vaikka yrityksellä tai julkisella laitoksella olisi vähän tarvettakin vähentää henkilöstöä.

Osa-aikaeläkejärjestely ei sinänsä ole aivan uusi. Sitähän on kunnissa jo kokeiltu vapaaehtoisena kuntien omana järjestelynä. On erittäin paljon tyytyväisiä ihmisiä, jotka ovat päässeet tällaiselle osa-aikaeläkkeelle. Uskoisin, että tässä on kaikki ainekset hyvään järjestelmään, kunhan sitä vielä hiotaan, niin kuin monessa puheenvuorossa jo sanottu.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Ensinnäkin huomautan, että sapattivapaa ei lisännyt yhtään työtä. Se vain mahdollisti hyväosaisille mahdollisuuden jäädä lomavapaalle. Ne ovat kaikki olleet järjestään hyväosaisia, jotka ovat jääneet, ja nyt, kun nämä ovat loppuneet, ei enää lisäännykään sapattivapaan käyttö.

Mutta mitä tulee tähän lakiin, tulee aina epäilys, kun porvari ja proletaari ovat kovin yhtä mieltä asioista, että taitaa olla ketunhäntä jommankumman kainalossa. Minä vähän epäilen, että se ketunhäntä on kainalossa tässä asiassa porvarien puolella.

Totean vieläkin sen, että tämä ei lisää yhtään työllisyyttä, koska jos joku on vain kaksi kolme päivää viikossa töissä, hänen tilalleen ei oteta toista työntekijää. Se ei lisää työllisyyttä tai vähennä työttömyyttä yhtään sen enempää kuin aikaisemmin mainitsemani laki. Tätä tulee käyttämään työnantajapuoli tietyllä tavalla pelaamalla hyväkseen, ja sellaiset todelliset vaikutukset, joita tällä on katsottu toiveikkaasti olevan, ovat äärimmäisen vähäisiä. Minkäänlaista mahdollisuutta työllisyyden parantamiseen tällä ei ole.

Olen aivan vilpitön, enkä halua olla kyyninen, mutta minä olen omasta mielestäni oikeassa myös sapattivapaalainsäädännössä niin kuin tässäkin. Eivät nämä mitään vahingollisia lakeja ole, voihan niitä tehdä. Ed. Rehn, olisi ollut parempi, kun olisitte pysynyt siinä ensimmäisessä puheenvuorossanne, että raja laskee 50 ikävuodeksi, niin olisi pantu vielä paremmaksi kuin tämä laki esittää. Kyllähän tämäkin hyvältä näyttää, mutta mitään merkitystä tällä lailla ei ole.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Aittoniemi ei ehkä tunne alaa, jonka itse tunnen hyvin, eli opetusalaa. Tiedän, että kun opetusalalla eläkkeen alaikäraja on ollut 58 vuotta, sitä on paljon käytetty hyväksi. Totta kai kun joku opettaja jättää tuntinsa pois, toinen palkataan tilalle, jos kerran sama määrä tunteja opetetaan. On varmasti monia muitakin vastaavia ammatteja, mutta se on aivan selvästi parantanut ja tulee parantamaan lisää esimerkiksi opettajien työllisyyttä.

Ed. A. O j a l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Elon puheenvuoroon voisi hyvin jatkaa, että olen tänään ollut keskusteluissa erään toisen ammattiryhmän kanssa, joka erittäin mielellään käyttää varmaan tätä mahdollisuutta tulevaisuudessa hyväkseen. Tosin heidän kohdallaan on se ongelma, että jos he ovat valinneet aikaisemmin alemman eläkeiän, silloin tätä ei enää pysty käyttämään. Kysymys on linja-autonkuljettajista.

Helsingin, Tampereen ja Turun linja-autonkuljettajien ja raitiovaununkuljettajien ammatillisen eläkeiän muutoksen vaikutuksia on tutkittu, ja tutkimus julkistettiin tänään. Siinä yhteydessä tuli puheeksi se, että tämä laki sinänsä on varmasti hirveän hyvä ja monikäyttöinen.

Olen erittäin iloinen siitä, että valiokunta korosti sitä, että työntekijöiden mahdollisuuksia päästä osa-aikaeläkkeelle käytännössä seurataan ja katsotaan, miten asia toteutuu, ja myös iloitsen siitä, että työeläkelaitosten kanssa selvitetään vuoden 98 loppuun mennessä varhaiseläkemuotojen käyttöön liittyvät kysymykset ja muutostarpeet. Tämän selvityksen yhteydessä varmaan kannattaa myös tarkastella esimerkiksi palomiesten ja linja-autonkuljettajien eläkkeellejäämisen tilannetta, koska voidaan todeta, että yli 60-vuotias kuljettaja on hyvin suuri harvinaisuus tänä päivänä Suomessa. Se on tietysti myös matkustajien turvallisuuskysymys, joka pitää hyvin vakavasti katsoa ja harkita.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kuoppa otti ihan hyvän asian esille. Kun puhutaan sopimisesta, niin heti tulee mieleen, millä tavalla eri työnantajat suhtautuvat asiaan. Sopiminenhan tarkoittaa sitä, että työnantajan pitää aina suostua. Vaikka työntekijä kuinka kinuaa, että hän haluaisi tällaiseen lähteä, niin jos työnantajalla on hyvin tiukka asenne, että tässä firmassa ei tällaista käytetä eikä tämä meille oikein sovi, niin minkäs sille tekee. Kun ei sovita, niin ei sovita.

Toinen kysymys on, että jos ajatellaan kuntia tai valtiota ja erinäköisiä virastoja, niin vuorotteluvapaajärjestelmän osalta on esimerkkejä, että joistakin töistä ei voi millään lähteä, kun henkilö on korvaamaton, jollaisia tietysti on hautuumaat täynnä, mutta on niitä näköjään vielä virastoissakin. Ei voi laskea vuorotteluvapaalle, koska ...

P u h e m i e s (koputtaa): Keskitymme nyt eläkelain muuttamiseen.

P u h u j a : Tämä koskettaa juuri sitä kysymystä, koska tässä ollaan samassa tilanteessa, eli kun eläkeikää alennetaan 58:sta 56:een ikävuoteen, niin tämä vaatii sopimisen. Se ei onnistu sillä tavalla, että työntekijä vain ilmoittaa, että minä tähän lähden. Toivon mukaan työnantajan asenteet muuttuvat, että tulisi sopimishenkeä, lasketaan työntekijöitä osa-aikaeläkkeellekin.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ihan lyhyesti: Substanssia on jo käsitelty kovinkin perusteellisesti. Sain aiheen puheenvuorooni ed. Aittoniemestä, kun hän puhui lainsäädännön merkityksestä yleensä. Olen havainnut aikaisemminkin, että silloin kun puhutaan työntekijöistä, työntekijöiden asemasta, ylipäänsä työstä, niin ed. Aittoniemellä on taipumusta sanoa, että tämä on sellaista lainsäädäntöä, jolla ei ole mitään merkitystä. Kun tein pikku välihuudon, joka toivottavasti ei kuulunut pöytäkirjaan saakka, onko millään lailla mitään merkitystä, niin ed. Aittoniemi sanoi, että rikoslailla on merkitystä. Tämä avaa sillä lailla vähän pelottavan kuvan meidän työhömme, että jos täällä on sellaista ilmapiiriä, että lainsäädäntö on merkityksetöntä silloin, kun se on jotain muuta kuin rikoslainsäädäntöä, niin kyllä me aika turhaan tässä salissa silloin istumme. Puheenvuoroni kuulostaa kovin tosikkomaiselta, mitä se onkin. Minusta olisi syytä, että ed. Aittoniemi näkisi lainsäädännön jonain muunakin kuin rangaistuksen miekkana.

Ed. M ä h ö n e n : Arvoisa puhemies! Vähän samanlaisia ajatuksia tuli minulle ed. Aittoniemen puheenvuoron aikana kuin ed. Kekkonen tuumaili. Kyllä me varmasti teemme hyvän työn tälle laitokselle, jos arvostamme myös muuta lainsäädäntöä kuin pelkästään rikoslakia.

En näkisi niin sysimustana kuin ed. Aittoniemi tämän lain merkitystä ja vaikutusta. Meillä on tiettyjä esimerkkejä tämän tyyppisestä lainsäädännöstä ja käytännöstä, ja positiivisia ilmeisesti ovat valtaosaltaan olleet ne tapaukset, jotka on aiemminkin todettu.

En tiedä, onko tässä sen kummempaa ketunhäntää kenenkään kainalossa. Minusta on aivan miellyttävää kuulla, että molemmin puolin salia on tätä asiaa vakavasti mietitty ja harkittu. Katsotaan, mitä se käytännössä merkitsee.

Minusta tuntuisi, että kyllä se olisi osittain myös työnantajan etu, jos tämä oikealla tavalla katsotaan, ainakin raskaissa ja kuluttavissa ammateissa, joissa ei varsinaisesti työntekijä aivan virallisesti vielä pääse kokoaikaiselle eläkkeelle. Tuskin se kaikissa tapauksissa on työnantajallekaan eduksi, jos kovin väsynyt ja raihnainen ihminen töissä on. Uskoisin ihan vakaasti, että kun lakiesitys oikein ymmärretään, niin kyllä tällä tietyllä tavalla myönteisiä vaikutuksia myös työllisyyteen on. Näin meidän on syytä ajatella. Seuraamisjakso tässä on erittäin hyvä ja terveellinen ja siihen kysymykseen pitää nimenomaan panostaa, että näemme ne todelliset tulokset, miten tämä vaikuttaa. Katsotaan sitten myöhemmin jatkossa, mitä tehdään.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Mielestäni tämä on oikean suuntaista lainsäädäntöä. Tällä todella pyritään varmistamaan se, että ihmiset, ikääntyvät työntekijät jaksaisivat työssään. Kaikki me tiedämme, että tänä päivänä ammatilliset vaatimukset ovat kaikilla aloilla nousseet. On tarve jatkuvasti kouluttautua ja kehittää itseään. Minusta tämän tyyppinen järjestely, jossa ensinnäkin osa-aikajärjestelyillä parannetaan tähän mahdollisuutta, on varmasti hyvä. Toiseksi siirtyminen osa-aikaeläkkeelle jo 56-vuotiaana vastaa varmasti monien työssä jo pitkään olleiden ja monin tavoin väsyneiden työntekijöiden tavoitetta.

Se, syntyykö ja miten syntyy uutta työtä tai uusia työpaikkoja, jää nähtäväksi. Pääpainonhan työllisyyden parantamisessa pitää toki olla muissa keinoissa. Tällä lisätään joustavuutta, ja minusta tässä tuskin millään tahoilla ketunhäntiä on kainalossa. Ymmärrän niin, että tänä päivänä entistä enemmän työyhteisöissä katsotaan yhdessä, millä tavoin parhaiten järjestetään työllisyyden, jaksamisen ja toiminnan edellytykset pitkäjänteisesti.

Ed. K a r j a l a i n e n : Arvoisa puhemies! Kun kyseessä on hallituksen esitys ikääntyvien työntekijöiden aseman parantamista koskevaksi lainsäädännöksi ja kun hyväksyn tuon esityksen tavoitteet, otan kuitenkin esille yhden tähän liit-

tyvän erikoistapauksen, joka minun ymmärtääkseni ansaitsee pienen pohdinnan, onko menettely oikea.

Terveys- ja opetusalalla on madallettuja eläkeikiä. Niihin liittyy kuitenkin sellainen mekaanisesti ja yksiselitteisesti toteutettava karenssi, että kuusi kuukautta ennen eläkeikää on oltava töissä. Se estää muun muassa vuorotteluvapaan käytön järkevästi. Tiedän, että niillä aloilla olisi erittäin paljon sellaista väkeä, joka omista terveydellisistä tai henkilökohtaisista lähtökohdistaan olisi valmis jäämään vuorotteluvapaalle ja sitä myöten eläkkeelle tekemään tilaa myös nuorille työntekijöille, mutta tämä yksiselitteinen karenssisäännön tulkinta estää tämän.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Haluan vielä korostaa erästä näkökohtaa. Puutun siihen ikuiseen ongelmaan, joka on herättänyt täälläkin paljon keskustelua monissa eri yhteyksissä. On olemassa joukko ihmisiä, jotka kokevat olevansa työn rasittamia ja iän myötä väsyneitä ja uupuneita ja jotka itse henkilökohtaisesti haluavat eläkkeelle. Jostain syystä työkyvyttömyyden kriteerit eivät kaikkia eläkettä myöntäviä vakuuta. Joskus on todella vaikea objektiivisesti arvioida työkyvyttömyys. Eläke saattaa jäädä tällöin myöntämättä tietyissä rajatapauksissa ja alkaa loputon valituskierre. Minä toivon, että tästä laista on apua myös tähän ongelmaan. Tässä päästään osa-aikaeläkkeelle ilman lääkärin arviota, ja se tuo avun tällaisiin tapauksiin monta kertaa.

Ed. A. O j a l a : Arvoisa rouva puhemies! Valiokunta kiinnitti huomiota myös siihen, että nimenomaan erityisesti naisvaltaisilla palvelualoilla ikääntyneet työntekijät ovat jo usein osa-aikatyössä ja heidän osaltaan osa-aikaeläkkeen edellytykset jäävät täyttymättä eivätkä he voi käyttää tätä hyväkseen. Olimme siitä huolissamme ja toivoimme, että kiinnitettäisiin muulla tavalla näiden ikääntyneiden työntekijöiden kohdalla huomiota siihen, että heidän työssä jaksamiseensa annettaisiin apua.

Tämä liittyy myös samalla tavalla ed. Karjalaisen aikaisemmin esille ottamaan tilanteeseen muun muassa opettajien kohdalla. Kun hän mainitsi karenssista, niin sosiaali- ja terveysvaliokunnassa on vielä käsittelyä odottamassa oma lakialoitteeni, jossa on puututtu nimenomaan karenssiin ja siihen, että voisi jäädä eläkkeelle hieman aikaisemmin. Se olisi nimenomaan juuri naisvaltaisilla aloilla erittäin hyvänä apuna niin, että he voisivat jäädä kaksi vuotta aikaisemmin eläkkeelle kuin heidän oma eläkeaikansa on, omalla kustannuksellaan ilman valtiolta saatavaa tukea. Se olisi minusta erittäin tervetullut asia. Siihen liittyy tietysti se, että silloin karenssin pitää myös lopusta poistua, jotta he voivat hyödyntää tätä ja saadaan nuori työtön tilalle.

Toivottavasti silloin, kun ikääntyvien työntekijöiden jaksamiseen kiinnitetään huomiota muullakin tavalla, myös nämä asiat tulevat siinä yhteydessä huomioon otetuiksi.

Ed. K u o s m a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Meillä Suomessa työn hintahan on kohtuullinen verrattuna Keski-Euroopan hintatasoon, mutta työn tuottavuus meillä on erittäin heikko. Viiden viime vuoden aikana teollisuudessa työn tuottavuus on noussut 10 prosentin vuosivauhdilla, mutta julkisen sektorin ja pk-sektorin osalta työn tuottavuuden nousu on ollut vain 3 prosenttia. Sillä puolella on paljon parantamisen varaa.

Täällä on keskusteltu siitä, että nyt ikääntyvä työntekijä pääsisi 56-vuotiaana määräaikaiseläkkeelle, osa-aikaeläkkeelle. Työnantajana sanon näin, että työnantajille tämä on hyvä asia siinä mielessä, että ilmeisesti työnantajat tulevat putsaamaan pois ikääntyneitä työntekijöitä eläkekortistoon, koska heidän työnsä tuottavuus on heikko. Epäilen, että uusia työpaikkoja tämä lakiesitys ei tuo kovin paljon. Kunnallisella puolella ja julkisen sektorin puolella tästä parhaiten pääsevät nauttimaan hyvin koulutetut, hyvin palkatut virkamiehet, koska he innokkaasti ovat 56-vuotiaina jäämässä jo osa-aikaeläkkeelle. Työnantajien kannalta tämä on sikäli hyvä asia, että valtio osallistuu kustannuksiin aika kohtuullisesti.

Ed. E l o : Puhemies! Huomioni kiinnittyi ed. Väistön puheenvuoroon — ed. Väistö nyt väistyi ilmeisesti puhelinkoppiin välillä — kun hän totesi, että tällä lakiesityksellä saattaa olla merkitystä työllisyydelle, mutta että pääpainon tulee olla muilla sektoreilla, muissa toimenpiteissä.

Me olemme tänään aikaisemmin kyselytunnilla jo todenneet sen, ettei esimerkiksi markkinatalous pysty yksinään mitenkään hoitamaan työllisyyttä, koska me tiedämme, että markkinavoimat perustavat näkemyksensä siihen, että mitä alhaisemmalla työvoimalla tehdään ja mitä suurempi on tuottavuus, sitä paremmin menee tietysti yhtiöllä ja pörssikurssit nousevat. Jokainen yhtiö pyrkii vähentämään itse asiassa työvoimaansa fuusioimalla ja aivan normaaleilla toi-

menpiteillä. Se tarkoittaa sitä myös, että korot alenevat, niin kuin täällä usein on puhuttu, pörssikurssit nousevat, mutta samanaikaisesti käy myös sillä tavalla, että kun suuria investointeja tehdään, niin työvoimaa vähennetään. Tämä on hyvin monimutkainen prosessi, missä me tänä päivänä olemme, ja usko siihen, että markkinatalous yksin hoitaa työllisyyttä, ei varmasti päde.

Ed. Väistö ei ehkä tarkoittanutkaan sitä, kun hän sanoi, että pitää olla muilla toimenpiteillä pääpaino.

Ed. Kuosmaselle totean vain sen, että julkisella sektorilla tuottavuuden laskeminen on vähän vaikeaa. Miten ed. Kuosmanen esimerkiksi laskee sairaanhoidossa sen, kumpi on tuottavampaa, se, että edustaja-lääkäri Ihamäki pitää henkilön mahdollisimman pitkään hengissä, vai se, että hän antaa tämän kuolla mahdollisimman nopeasti? On aika vaikea arvioida, mikä on tuottavuus. Mikä on ed. Ihamäen tuottavuus silloin, kun hän hoitaa vaikka kymmenen vuotta sairasta henkilöä, joka ei enää pysty oikeastaan tekemään muuta kuin makaamaan?

Ed. O l i n : Arvoisa puhemies! Täällä on hyvin mielenkiintoisesti tarkasteltu ikääntymisen merkitystä myös eläkepolitiikan kannalta, ja on myös tärkeätä, että sitä tarkastellaan työllisyyspolitiikan kannalta.

Haluaisin vain todeta, että aivan viime aikoina on julkaistu Suomessa mielenkiintoinen ennuste, jossa tuodaan valoa massatyöttömyyteen ja nimenomaan eläkkeelle siirtymisen johdosta ennustetaan, että saattaa olla edessä kymmenen, viidentoista vuoden kuluttua jopa työvoimapula.

Samalla, arvoisa puhemies, toteaisin, että käytännössä 55-vuotiaista on nykyisin lähes puolet ja 58-vuotiaista jo valtaosa eläkkeellä. On myös ennakoitu, että vuoteen 2010 mennessä työmarkkinoilla avautuu noin 200 000 niin sanottua ylimääräistä työpaikkaa, joten tätä asiaa pitää katsoa myös pitkäjänteisesti siten kuin hallitus on katsonut, jotta myös osaavin ikäluokka, joka on työ- ja toimintakykyinen, voi toimia työmarkkinoilla.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Ei tämän lain hyväksymisessä mitään häviä. Kyllä 1 §:ssä työnantajasta sanotaan, että hän on velvollinen pyrkimään järjestämään työtä, ja tässä sanotaan, että tuntivaihtelu on 16—28 tuntia. Uskon, että ratkaisu löytyy, kun ryhdytään järjestelemään tätä asiaa. Hyvä puoli on myös, että tämä on määräaikainen.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Niin kuin aikaisemmin jo totesin silloin, kun keskusteltiin vuorotteluvapaasta, sehän vaikutti työllisyyteen ihan valtavasti. Eikä se mitään työllisyyteen voinutkaan vaikuttaa, se oli virhekäsitys.

Ed. Kuosmanen työnantajain edustajana puhui aivan totta asiaa. En minä aseta omia sanojani hänen suuhunsa, mutta tämä on tietynlainen putsauslaki, jolla tietyistä työntekijöistä saatetaan päästä. Se on tietysti heidän etunsa, sitä minä en väitä, mutta toisten selkänahasta, niitten, jotka ovat ahkeria, uutteria, vaikka ovat kuinka väsyneitä ja sairaita, otetaan tämä asia. Se on epäoikeudenmukaista, ja työllisyyteen se ei vaikuta mitään.

Ed. Kekkoselle totean, että kyllä tässä talossa on tämänkin Lipposen hallituksen aikana lakeja tehty hirmuiset määrät, mutta työllisyys ei ole todellisuudessa parantunut. Ei työllisyyttä laeilla paranneta, teidän tällaiset viittauksenne ovat ihan naiiveja. En minä niin tyhmä ole, etten minä tiedä, että kyllä muitakin lakeja täytyy olla kuin rikoslaki, mutta ei lailla, ainakaan huonoilla laeilla, työllisyyttä paranneta lainkaan.

Ed. K u o s m a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Elolle vastaisin, että julkishallinnossahan on tällä vuosikymmenellä menty tulosvastuusysteemiin ja tulospalkkaukseen. Kaikissa kunnissa ja valtion virastoissa tämä käytäntö on johtanut siihen, että työn tuottavuus on lähtenyt nousuun todella 3 prosentin vuosivauhdilla. Siellä määritellään, kannattaako työ tehdä omana sisäisenä työnä. Se kilpailutetaan sitten yrittäjien kanssa. Valtion- ja kunnanhallinnossa on monella toimialalla menty siihen, että tilaus on edullisempi ottaa ulkopuolelta kuin tehdä omana työnä. Tämä on tuottavuuden parantamista.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemelle ihan vain sen verran, että kyllähän lainsäädännöllä voidaan vaikuttaa työllisyyteen, se on ihan selvä asia. Kun ed. Aittoniemi sanoi, että työllisyydessä ei ole tapahtunut mitään tämän hallituksen aikana, niin ihan nyt vain eduskunnan pöytäkirjaa varten haluan todeta, että uusia työpaikkoja on kutakuinkin 100 000. Mikä niissä on lainsäädännön osuus ja mikä jonkin muun? Luultavasti sitä ei kukaan koskaan pysty täsmällisesti arvioimaan tai erittelemään, mutta on täysin epärehellistä väittää, ettei lainsäädännöllä voitaisi vaikuttaa työllisyyskehitykseen.

Kun nyt puheenvuoron, arvoisa rouva puhemies, sain, niin ed. Kuosmaselle ihan kaikessa ystävyydessä haluaisin sanoa sen, kun hän puhuu työn tuottavuudesta, niin työn tuottavuus ei ole yksiselitteisesti määriteltävissä, niin kuin ed. Kuosmanen tietää. Kun kone pyörittää sellua tai paperia tai maantielaite tekee asfalttia, työn tuottavuutta on kovin helppo mitata. Mutta kun menemme vaikkapa terveyskeskukseen tai kunnan byrokratiaan tai kouluun tai ylipäänsä sellaiselle alueelle, missä operoidaan julkisen vallan alla, niin työn tuottavuuden mittaaminen tuottaa jo ylivoimaisia ongelmia. Niinpä minusta on aika lailla epärehellistä panna työn tuottavuus rinnakkain silloin, kun kysymyksessä on tuottavuus kapitalistisella puolella, jos vähän kärjistän, ja sitten yhteiskunnallisella puolella, jota tarkoitin äskeisillä esimerkeilläni.

P u h e m i e s : Etenkin, kun kysymyksessä on työntekijäin eläkelaki.

Ed. E l o : Puhemies! Ottaen todella huomioon sen, että kysymys on työntekijöiden eläkelaista, olemme nyt siirtyneet aika pitkälle. Tämä osoittaa kyllä sitä, että julkisessa hallinnossa on tehostamisen varaa, niin kuin ed. Kuosmanenkin totesi. Kyllä me esimerkiksi, ed. Kuosmanen, molemmat olisimme voineet jättää nämä puheenvuorot käyttämättä. Se olisi ollut varmasti tehokkaampaa yhteiskunnan hallinnon kannalta. Nyt moni joutuu tekemään työtä sitä varten, että me käytämme näitä puheenvuoroja.

Mutta, puhemies, totean vain aivan saman kuin ed. Kekkonenkin tältä osin ja sitten lopetan keskustelun, että sellaisilla aloilla kuin opetus-, palvelu- ja hoitohallinnossa tuottavuuden mittaaminen on aika vaikeaa. Ei kannata ottaa sen enempää esimerkkejä.

Ed. M ä h ö n e n : Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti vain. Ed. Aittoniemi on sitä mieltä, että lainsäädännöllä ei voida juurikaan työttömyyteen vaikuttaa eikä hallitus ole siinä pystynyt etenemään muutakaan tietä. Näkisin kyllä, että lainsäädännöllä pystytään varmasti työllisyyteen vaikuttamaan. Oikeastaan muita keinoja tuskin hallituksella kovin mittavasti lieneekään.

Mitä tulee työttömyyslukujen alentumiseen ja ajatuksiin siitä, että kovin vähän ne ovat laskeneet, aivan liian vähän, olen samaa mieltä, mutta aivan kuten ed. Kekkonen sanoi, uusia työpaikkoja on syntynyt noin 115 000. Mutta valitettavasti samalla määrällä eivät ole laskeneet työttömyysluvut, koska uutta työvoimaa on tulossa markkinoilla.

P u h e m i e s (koputtaa): Keskustelu keskittyköön työeläkelakiin.

Ed. Karpio merkitään läsnä olevaksi.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Ed. Olin kantoi huolta, että Suomen kansa eläköityy hyvin varhain ja myöhemmin meillä on edessä työvoimapula. Toki tämän lain henki on se, että henkilön uupuessa ja väsyessä työelämään hän ensin siirtyy osa-aikaeläkkeelle ja siitä myöhemmin täyseläkkeelle. Osa-aikaeläke on siis välivaihe ennen lopullista eläköitymistä. Mutta mikään ei estä, ei ainakaan tämä laki, sellaistakin mahdollisuutta, että osa-aikaeläkkeeltä siirrytään takaisin työelämään, kun voimat palaavat. Tämä tietysti tulee olemaan kovasti harvinaista, mutta mahdollista se on.

Ed. O l i n : Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti. Ed. Ihamäki on aivan oikeassa ja totesi juuri sen, jonka itsekin ajattelin oman puheenvuoroni taustalla olevan tilanteen.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 4 f, 5 ja 12 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

toisen lakiehdotuksen 4, 9 ja 13 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

kolmannen lakiehdotuksen 3 a, 14 b, 15 b, 16, 20 ja 22 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

neljännen lakiehdotuksen 19 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

viidennen lakiehdotuksen 17 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

kuudennen lakiehdotuksen 9 d §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

seitsemännen lakiehdotuksen 1—3 §, johtolause ja nimike sekä

kahdeksannen lakiehdotuksen 1 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Hallituksen esitys laiksi tietyn kolmannen maan lainsäädännön soveltamisen ekstraterritoriaalisilta vaikutuksilta sekä siihen perustuvilta tai siitä aiheutuvilta toimilta suojautumisesta annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 2271/96 täydentävistä säännöksistä

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 244/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 4/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 4. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Kun havaitsen, että täällä ei taida olla muita ulkoasiainvaliokunnan jäseniä paikalla, ajattelin pari sanaa sanoa ekstraterritoriaalivaikutuksesta, mitä ulkoasiainvaliokunnan mietintö käsittelee. Tämän lähtökohtahan on jossain määrin yhdysvaltalainen ongelma, eli pulma kiteytyy lähinnä Kuubaan ja Libyaan. On olemassa niin sanottu Helms-Burton -lainsäädäntö, joka koskee Kuuban vastaisia toimia, ja sitten niin sanottu D'Amato-laki, joka koskee Libyan vastaisia toimia. Nyt kysymys on siitä, voivatko kolmannet maat osallistua näihin saartotoimenpiteisiin ja jos voivat tai niin tekevät, mitä seuraamuksia siitä on.

Tämä ongelmavyyhti on valtavan suuri ja valtavan iso. Se on paljon isompi kuin mitä valiokunnan mietintö sisällään pitää. Itse asiassa se on tulevaisuutta ajatellen yksi kaikkein olennaisimpia kysymyksiä siinä mielessä, mikä on kaupan vapaus jonkin sellaisenkin maan kohdalta, kuin Suomi on. Tässä mielessä kun täällä puhutaan esimerkiksi rangaistusseuraamuksista ja mahdollisuus voisi olla yritykselle tai yrityksen johdolle tuomita jopa vankeutta, se kuulostaa paitsi kohtuuttomalta myös mahdottomalta tulevaisuuden maailmassa. Niinpä se, että valiokunta ei pidä vankeusrangaistusta koskevaa uhkaa tässä tapauksessa tarpeellisena, on minusta aika lailla hyvää realismia ja hyvää näköalaa tulevaisuutta ajatellen, koska vankeustuomiot kansainvälisen kaupan kyseessä ollen ovat tietenkin mahdoton ajatus yhdentyvässä maailmassa.

Ed. Johannes K o s k i n e n : Rouva puhemies! Tässähän joudutaan lainsäädännön periaatteita venyttämään sekä eurooppalaisella tasolla että kussakin unionin jäsenvaltiossa. Suomessa venytys tulee varsin selväksi juuri sen takia, että meillä on tarkka ennakollinen lakien perustuslainmukaisuuden valvonta.

Hyvin toivottavaa olisi, että vastaisuudessa tämän tyyppisiin kauppasotajärjestelyihin ei jouduttaisi. Pelko tietysti on perusteltu siitä, että kun Euroopan unionin toimivalta jäsenvaltioidensa yhteisen toiminnan järjestäjänä kauppapolitiikan alalla vahvistuu, myöskin vastakkainasettelu suurten blokkien, lähinnä juuri Yhdysvaltojen, Euroopan unionin ja Japanin välillä voi tietyissä tilanteissa kärjistyä ja lähdetään rakentamaan sitten tällaisia boikottikampanjoita hiukan ulkopolitiikan ja kauppapolitiikan rajapinnalle. Jotta tällaiset toimet olisivat tehokkaita, juuri Euroopan unionissa tulee se ongelma, että sen pitäisi kuitenkin saada kaikissa maissa tehoamaan tällaisten ehkä laillisuusperustaltaan kyseenalaisten toimien täytäntöönpano. Vastaavia ongelmia Japanilla tai Yhdysvalloilla ei ole, koska siellä on kuitenkin kauppapolitiikan osalta kysymys yhtenäisestä oikeusjärjestelmästä. Tämän takia Euroopan unionin jäsenmailla on erityisen suuri tarve saada pelisääntöjä globaalisella tasolla sellaisiksi, että tällaisilta hyvin yksittäisiltä, mutta toisaalta tiukoilta antiboikottijärjestelyiltä vältyttäisiin.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—6 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Hallituksen esitys laiksi makeis- ja virvoitusjuomaverosta annetun lain 5 §:n ja lain liitteenä olevan virvoitusjuomaverotaulukon muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 4/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 3/1998 vp
Lakialoite 23, 70/1996 vp, 77/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 3. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 5 § ja lakiehdotuksen liitteenä oleva virvoitusjuomaverotaulukko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan ehdotukseen lakialoitteisiin sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Hallituksen esitys laeiksi kiinteistönmuodostamislain ja kiinteistörekisterilain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 232/1997 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 3/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 3. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta
ensimmäisen lakiehdotuksen 20—23, 28, 41, 47, 48, 77, 131, 132, 134, 156, 158, 168, 178, 214, 217, 218, 224, 232, 235 ja 239 §, 280 a § ja 22 luvun otsikko sekä 285, 285 a, 287 a, 288 a, 289 ja 290 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä
toisen lakiehdotuksen 2, 3, 7 ja 14 b §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Hallituksen esitys laiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 227/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 4/1998 vp
Lakialoite 70/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 4. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 3 § sekä 16 ja 16 a—16 d § ja 4 luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy talousvaliokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Lakialoite laiksi tuloverolain 93 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 3/1998 vp (Olavi Ala-Nissilä /kesk ym.)

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Tämä käsittelyssä oleva lakialoite koskee tuloverolain 93 §:n muuttamista ja aiheena on työmatkakustannusten vähennysoikeus ansiotulosta.

Aloitteessa ehdotetaan, että vähennysoikeus olisi 24 000 markkaa vuodessa siltä osin, kun kustannukset ylittävät 2 500 markkaa. Aloitteen perusteluissa selvitetään, miten työmatkakustannusten vähennysoikeus on meillä muuttunut. Alun perinhän kaikki työmatkakustannukset ovat olleet vähennyskelpoisia halvimman käytettävissä olevan kulkuneuvon mukaisina.

Vuoden 1981 verotuksesta alkaen enimmäismäärä oli 15 000 markkaa vuodessa, ja vuonna 1986 enimmäismäärää korotettiin 16 000 markkaan. Omavastuuosuus tuli aiemman sinipunahallituksen, Holkerin hallituksen aikana vuonna 1989 verotuksessa käyttöön 2 000 markan suuruisena alkuvaiheessa. Sittemmin, edellisen hallituksen aikana vuoden 1995 verotuksessa omavastuuosuus nousi 2 500 markkaan, ja voidaan todeta, että vähennysoikeus oli puolittunut vuoden 1981 tasoon verrattuna. Nyt tästä verovuo-

desta alkaen omavastuu on 3 000 markkaa ja yläraja 20 000 markkaa.

Käytännössä muutokset, lähinnä omavastuun korotus, ovat merkinneet sitä, että verotus on kiristynyt edellisvuodesta 110 miljoonalla markalla.

Tämän lisäksi on tullut, kuten hyvin tiedämme, muita työmatkakustannuksiin vaikuttavia muutoksia. Liikenteen polttonesteiden hinnat ovat nousseet, joukkoliikenteen arvonlisäverokanta on myös noussut, ja voidaan sanoa, että varsinkin syrjäseuduilla asuvien osalta työmatkakustannuksista on muodostunut yksi tekijä, joka voi olla aiheuttamassa niin sanottua tuloloukkua. Toki tällaisia tuloloukkuja ja matkakustannusongelmia on myös taajamien asukkailla. Kun samaan aikaan joukkoliikenteen käyttämisen edellytykset ovat heikentyneet, oma auto työmatkoihin on hyvin monille välttämättömyys.

Näin ollen on koettu aivan aiheellisesti ongelmallisena se, että matkakustannusten myötä varsinkaan pienituloisten käteenjäävä osa ei juurikaan ylitä sitä, mitä työttömyyskorvaus antaa. Monethan ovat todenneet, että etenkään lyhytaikaisiin ja heikommin palkattuihin työtehtäviin ei voi lähteä, koska kustannukset työssäkäynnin osalta nousevat niin suuriksi, oman auton käyttökustannukset kun ovat monin tavoin, myös auton käyttömaksun myötä, niin korkeat.

On ollut esillä, että ihmisten liikkuvuutta pitäisi lisätä ja että tätä kautta työpaikkoihin voitaisiin hakeutua. Asia ei ole näin yksioikoinen, kuten hyvin tiedämme. Omistusasunnon myyminen ja varsinkaan lyhytaikaiseen työsuhteeseen siirtyminen ei ole kovin pulmatonta. Toisaalta perheen lasten koulunkäynti, puolison työssäkäynti tai muut sidonnaisuudet, sosiaalinen ympäristö ovat tärkeitä tekijöitä, kun ratkaisuja tehdään. Tästä syystä tuntuisi luontevammalta, että edesautetaan työn vastaanottamista sellaisilla ratkaisuilla, jotka mahdollistavat työmatkojen kulkemisen ja myös taloudelliset edellytykset tähän.

Suuri kysymyshän on ollut monilla alueilla voimakkaasti lisääntynyt muuttoliike. Ymmärrän niin, että yhteiskunnassa on aika suuri yhteisymmärrys siitä, että hallitsematon muutto keskuksiin kylien ja maaseudun kustannuksella pitäisi saada pysähtymään, hallintaan, että ei tällaista muuttoa toiselle paikkakunnalle ehdoin tahdoin edesautettaisi, vaan toteutettaisiin sitä hallituksenkin ohjelmaan sisältyvää tavoitetta, että maaseudunkin asutuspohja voisi säilyä.

Arvoisa puhemies! Tämä lakialoite toteutuessaan on yksi askel siihen suuntaan, että työnhakijat olisivat tasavertaisia ja että pidemmänkin matkan päästä olisi edellytys ottaa vastaan työtä ja että työttömyyskorvaus ei olisi houkuttelevampi vaihtoehto työn vastaanottamiselle.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Tämä matkakustannusten korvausta koskeva asia on hyvin pelkistetty ja selkeä, ja kun ed. Väistö sen ansiokkaasti esitteli, niin kovin paljon siihen ei ole lisää sanottavaa.

Kuitenkin, kun verotuksen yhteydessä on usein ja lähes joka vuosi puhuttu indeksitarkistuksista, joko niitä on toteutettu tai ei, tämä on kyllä tietynlainen indeksitarkistuksen laiminlyönti, kun vuodesta 81 ei ole tapahtunut mitään korjausta tässä asiassa ja realistisesti olemassa oleva vähennysoikeus on melkein häipynyt tuhkana tuuleen.

Sen verran vielä voi sanoa, että kun moititaan aina ihmisiä, että he eivät ole halukkaita työhön vaan mieluummin jäävät yhteiskunnan tukiaisilla elämään, niin kyllä tämän tyyppinen asia tätä puolta tekee ymmärrettäväksi. Jos henkilölle tarjotaan työtä jostakin kauempaa ja hänen matkakustannustensa vähennykset ovat näin olemattomat kuin nykyisin, niin kyllä se yhtenä osana varmasti houkuttelee ihmistä tarkkaan laskemaan, kannattaako hänen ottaa työtä vastaan, koska matkakustannukset ovat suuret ja niitä ei verotuksessa huomioida. Tässäkin mielessä alkaa pikkuhiljaa ymmärtää, jos niitä työn vieroksujia on ja onhan niitä tietysti. Jos ne ovat tästä syystä esimerkiksi työn vieroksujia, silloin minä alan pikkuhiljaa ymmärtää. Kyllä tämä korjaus täytyisi mitä kiireimmin tehdä verotuksessa.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Lakialoite on minusta oikean suuntainen ajatellen varsinkin syrjäseutuja ja työmatkoja, joihin julkiset kulkuneuvot eivät sovellu tai eivät yleensä ole käytettävissäkään. Tällöin oman auton käyttö on pakollista. Polttoaineen verotus on noussut, samoin polttoaineiden hinnat sen myötä, ja hinnat nousevat, mitä pohjoisempaan mennään. Mielestäni tällainen hinnoittelu, missä on ylä- ja alaraja sama koko maassa, ei tee oikeutta eri alueille maassa. Sen tähden minun mielestäni pitäisi olla polttoaineiden vähintään saman hintaiset joka paikassa. Silloin tämä täsmäisi.

Toinen malli tietysti olisi, että kilometrikorvaus olisi porrastettu eri alueilla, mutta se lienee

niin paljon mutkikkaampi, että helpompi olisi, kun polttoaine olisi saman hintaista.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Kysymys on ihan hyvästä asiasta, mitä tässä esitetään. Minusta koko tätä systeemiä pitäisi muuttaa matkakulujen osalta niin, että se olisi kuin yrityksissä, eli kustannukset voitaisiin vähentää kokonaisuudessaan. Se olisi ihan selkeä asia. Silloin ei olisi mitään omavastuita vaan samanlainen looginen ajattelu kuin yrityksissä, että kun kustannuksia syntyy, ne voidaan vähentää.

Tietysti tätäkin asiaa on verrattava valtiontalouden tilanteeseen. Onko tässä kysymyksessä 110 miljoonaa vai vähän enemmän? En minä tiedä ihan tarkkaan, mitä tämä laskelma tarkoittaa, mutta sekin on jostakin katettava ja se on osoitettava. Ed. Ala-Nissilä ei ole paikalla, ettei voi osoittaa, mistä tämäkin puuttuva aukko voidaan kattaa, koska jos ei kateta jostakin, niin se tarkoittaa lisävelanottoa tai mahdollisesti jostakin lisäleikkauksia. Aina aloitteissa olisi hyvä tietää maksajapuolikin.

Ed. M ä h ö n e n : Arvoisa puhemies! Ei voi kiistää, etteikö lakialoite ole sisällöltään varsin kiehtovaa laatua. Olen useissa yhteyksissä itsekin puuttunut tämän suuntaiseen verotuskäytäntöön tai sen tarkistamiseen. Tietysti, kun nyt hallitus on tehnyt esitykset, niin uskoisin tämän läpimenolla olevan suuria vaikeuksia.

Mutta ed. Pehkonen otti ihan mielenkiintoisen asian esille, polttoaineen hintakysymyksen. Todellakin on niin, että tässä eivät aivan samassa arvossa ja tasavertaisessa kohtelussa ole maan eri puolilla asuvat ihmiset. Etelässä varmasti saadaan tästä, sanotaanko nyt, parempi hyöty kuin pohjoisessa työssäkäyvää ajatellen. Tämä on aivan totta, ja kyllä tämä sen arvoinen asia mielestäni on, että tätä kyllä kannattaisi harkita vielä kertaalleen.

Mutta aivan kuten ed. Lahtela totesi, aina näissä pitäisi sitten ottaa huomioon se, että 110 miljoonaa on sentään 110 miljoonaa, ja tämän kattaminen on tietysti myös problemaattinen, tai mistä muualta se sitten leikataan pois. En kyllä ainakaan tähän hätään löydä mitään sellaista paikkaa, mistä tämä voitaisiin hoitaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

7) Lakialoite laiksi kotitaloustyön työllistämisvähennyksestä

Lähetekeskustelu
Lakialoite 5/1998 vp (Aapo Saari /kesk ym.)

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. S a a r i : Arvoisa puhemies! Päiväjärjestyksen 1) kohdassa ikääntyneiden työntekijöiden osa-aikaeläkelain käsittelyssä käyty keskustelu oli oikeastaan varsin hyvä johdatus tämän lakialoitteen käsittelyyn. Siihen suhtauduttiin varsin myönteisesti myös hallitusryhmien edustajien taholta. Muun muassa ed. Elo ja monet muutkin totesivat, että se on työn jakamista, jota kannattaa jatkaa. Se on samalla myös väsyneiden työntekijöiden aseman helpottamista. Se on toimi, joka jossain määrin maksaa, mutta jonka kustannukset ehkä toisaalla tulevat yhteiskunnalle takaisin jopa suurempana.

Nimelläni jätetyssä lakialoitteessa ehdotetaan kotitaloustyön työllistämisvähennysoikeuden tehostamista ja ulottamista koko maahan. Aloitteessa ehdotetaan verovähennysoikeuden korottamista ensi vaiheessa 5 000 markasta 10 000:een markkaan kotitaloutta kohden vuodessa.

Suomi on kehittynyt yhä enemmän itsepalvelun suuntaan, siksi ei ole syntynyt markkinoita, joilta ihmisten olisi mahdollista helposti ja edullisesti hankkia elämänlaatuaan parantavia arkipäivän palveluita. Omaksi hyväksi tehtävä työ tehdään valtaosaltaan yhä kotona ja itse. Kotona tehtävän työn siirtymistä työtä ja tuloja jakavaksi markkinaehtoiseksi toiminnaksi olisi sen vuoksi syytä helpottaa nykyistä tehokkaammin yhteiskunnan toimesta.

Keskusta teki nyt esitetyn kaltaisen lakialoitteen kotitalouksien työllistämisvähennykseksi jo tämän vaalikauden alkupuolella. Sen jälkeen hallitus varsin pitkään jahkaili, kannattaako ylipäänsä vauhdittaa kotitaloustyön teettämistä yhteiskunnan tuella. Tuossa jahkailussa menetettiin otollista etsikkoaikaa aikana, jolloin työttömyys oli erittäin suurta.

Lopulta hallitus kuitenkin päätti aika sekavienkin käänteiden jälkeen tukimallista, joka on nyt keskustan varoittamalla tavalla osoittautunut heikosti toimivaksi. Hallituksen toteuttama, nyt voimassa oleva mallihan on sekamalli, jossa Etelä-Suomen, Oulun ja Lapin lääneissä kotita-

loudet saavat vuositasolla enintään 5 000 markkan vähennyksen, kun sen sijaan Itä- ja Länsi-Suomen lääneissä valtio puolestaan maksaa tukea suoraan kotitalouspalveluja myyville yrityksille ja yhteisöille.

Erityisesti Itä- ja Länsi-Suomen lääneissä voimassa olleella yritystukimallilla on ollut erittäin vaatimaton veto. Työministeriö varasi tuohon tarkoitukseen, noiden yritysten tukemiseen, vuodelle 1997 25 miljoonaa markkaa, mutta tammikuun 98 alun tietojen mukaan tuosta summasta tuli käytetyksi vain vähän yli 200 000 markkaa eli vajaa 1 prosentti. Kuluvalle vuodelle yritysten tukemiseen on varattu 200 miljoonaa markkaa, mutta rohkenen epäillä, että voimassa olevalla mallilla tällaiset kaavailut ovat erittäin epärealistisella pohjalla.

Lakialoitteessa ehdotetaan ja mielestäni olisi syytä muuttaa järjestelmää jo kansalaisten yhdenvertaisen kohtelunkin kannalta siten, että koko maata kohdeltaisiin samalla tavalla ja nimenomaan tällä paremmin toimivalla ja toimineella verovähennysmallilla. Lisäksi vähennys tulisi voida tehdä myös toissijaisesti kunnallisverotuksessa eikä nykyisen mallin mukaan vain valtionverotuksessa. Näin myös pienempituloiset verovelvolliset pääsisivät verovähennyksen piiriin. Samalla veromenetykset tulisi luonnollisesti kompensoida kunnille täysimääräisesti. Lisäksi lakia tulisi muuttaa niin, että kotihoidon tuen tai omaishoidon tuen saaminen ei enää olisi kyseisen verovähennyksen tekemisen esteenä.

Arvoisa puhemies! Nyt lähetekeskustelussa olevalla keskustan esittämällä käytössä olevaa tehokkaammalla ja selvemmällä kotitaloustyön teettämisen tukimallilla voidaan luoda uusia työpaikkoja ja vähentää harmaata taloutta, jonka vuoksi se todennäköisesti olisi valtiontalouden kannalta neutraali, saattaisi olla jopa positiivinen ja lisäksi sillä voitaisiin helpottaa perheiden arkipäivää ja uupumusta. Nyt perheen äiti ja isä koettavat tehdä täyden työpäivän lisäksi vielä kaikki muutkin työt. Olisi kaikkien kannalta edullista tehdä kotitaloudelle nykyistä helpommaksi palkata apua niin lastenhoitoon, siivoukseen, kodinhoitoon kuin korjaustöihin. Myös vanhuksilla olisi nykyistä enemmän tarvetta erilaiseen kotiapuun.

Mielestäni myös hallitusryhmien edustajat, kuten alussa viittasin, suhtautuivat varsin myönteisesti päiväjärjestyksen 1) kohdassa käsittelyssä olleeseen asiaan, joka, sen enempää kuin tietenkään tämäkään aloite, ei yksinään meidän ongelmiamme ratkaise, mutta joka on pieni askel samaan suuntaan. Minusta tähän olisi syytä suhtautua myönteisesti niin, että tämä järjestelmä selvennettäisiin, tehtäisiin yksinkertaisemmaksi ja sellaiseksi, että kansalaisten olisi sitä helpompi käyttää.

Toistan vielä lopuksi, että tämä malli ei lisätessään työpaikkoja ja vähentäessään harmaata taloutta käytännössä maksaisi yhteiskunnalle mitään, mutta se monella tavalla lisäisi työpaikkoja ja helpottaisi kansalaisten arkielämää.

Ed. E l o : Puhemies! On totta, että käsittelemme ed. Saaren ensimmäisenä allekirjoittamassa lakialoitteessa työn uudelleen jakamista omalla tavallaan. Voidaan myös myöntää, että hallituksen esitykset ovat olleet varsin varovaisia, koskien alunperin esimerkiksi sapattivapaan korvausprosenttia, äsken käsiteltyä osaaikaeläkkeen ikärajaa jne. Mutta samanaikaisesti haluan, puhemies, voimakkaasti korostaa sitä, mihin ed. Saarikin kyllä puheenvuorossaan viittasi, että tämä on ollut keskustan ja myös hallituskumppanimme kokoomuksen keskeisiä vaatimuksia koko vaalikauden. Oikeastaan koko viime syksyn muistan kokoomuslaisten, erityisesti ed. Sasin ja ed. Zyskowiczin riemuinneen siitä, kuinka nyt pääsemme työllisyyden nostamiseen, kun saamme kotitaloustyötä koskevan lain.

Oli hyvä, että ed. Saari toi nämä luvut esille. Nimittäin minä olen koko ajan epäillyt sitä, että tällä lailla todella saataisiin uusia työpaikkoja. Epäilyni on lähinnä perustunut kahteen asiaan. Ensinnäkin tytöt, joiden oletetaan ensisijaisesti menevän kotitaloustyöhön, ovat tänä päivänä paremmin koulutettuja kuin pojat. Aika vähän on Suomessa sen paremmin maaseudulla kuin kaupungeissakaan tytöillä enää halua mennä kotitaloustyöhön. Toiseksi esteenä on se, minkälaisia palkkoja on ajateltu maksettavan näille mahdollisille kotitaloustyöhön meneville. Tämä oli epäilykseni ja epäilykseni on edelleen olemassa, olipa sitten tällainen yritystukimalli tai verotuksessa vähennyskelpoinen malli.

Puhemies! Haluan vielä kerran korostaa sitä, että tämä on ollut erityisesti keskustan ja kokoomuksen malli. En edelleenkään usko, ed. Saari, vaikka varmasti verotuksen vähennysoikeudella mahdollisesti lisättäisiin työllisyysvaikutusta, kovin suuriin vaikutuksiin. Tuntuu siltä, että tämä on vähän samanlainen kuin keskustan työreformi: Kukaan ei oikein tiedä, mitä se pitää sisällään.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Elo ilmeisesti hieman epätarkasti tulkitsi voimassa olevan lain toteutumista. Nimenomaan yritysmallin osalta toteutuminen oli lähes nolla eli siihen varattuja rahoja oli käytetty ainoastaan vajaa 1 prosentti. (Ed. Elo: Onko tietoa kotitalouksista?) — Siltä osin toteutuminen oli selvästi parempi. Lisäksi täytyy muistuttaa myös siitä, että kun se on eri osissa maata erilainen, se kohtelee kansalaisia eri tavalla.

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! En tiedä onko kyynisyys myrkyttänyt mieleni, mutta silloin, kun hallituksen esitys oli täällä, niin suhtauduin siihen todella kriittisesti. Osittain kyllä siitä syystä, etten hyväksynyt sitä, että yhteiskunnan varoilla tuetaan jonkin vuorineuvoksen keittiöremonttia. Se oli tietyllä tavalla esteenä. Mutta kun katselen tätä lakia jälkeenpäin, niin tämähän on ollut täyttä sekoilua. Senhän tiesi heti kärkeensä, ettei tämä toteudu ainakaan yritysten tukemismallin kautta, se oli aivan selvä asia.

Suhtaudun kyllä tähänkin kyynisesti sikäli, että tämä ei edelleenkään muuta vuorineuvossysteemiä miksikään. Se, että yhteiskunta tukee yleensä jonkin hyvävaraisenkin ihmisen keittiöremonttia tai tapetointia tai muuta sellaista, ei sovi oikein minun järkeeni. Mutta esitys sellaisenaan on selkeä ja toimintakykyinen ja sillä on varmaan työllisyyden kannalta merkitystä ja siinä mielessä hyväksyn tämän. Siitä huolimatta sitä periaatetta tässä asiassa, että tätä kautta työllistetään, en vieläkään hyväksy. Ei minun nimeänikään tähän kyllä pyydetty, että menköön pitkin hampain tämän kerran, mutta kyllä tämä hiukan keinotekoista hommaa on.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Meidän pitäisi muistaa, että yhteiskunta on muuttunut niistä ajoista, jolloin piikatyö oli arvossaan suomalaisessakin yhteiskunnassa. Silloinhan asenne vielä oli sellainen, että oli hienoa, kun jollakin oli piika, odotettiin, että hän siivoaa, tekee ruoat jne. Mutta nyt ovat monet asiat sillä tavalla muuttuneet, että nythän kaupasta saadaan valmista ruokaa ja hyvin vähän kotona oleskellaankaan, vaan mennään jonnekin ulos, se on nyt muuttunut hienoksi, ja käytetään kaikkia itsepalvelujuttuja. Asenne on myös sillä tavalla muuttunut, että sitähän vähän kaihdetaan, jos kotiin tulisi vieras henkilö. Se ei tämän päivän yhteiskuntaan sovi. Meidän pitäisi palata vanhaan kulttuuriin ja silloin kotitaloustyö voisi olla arvossaan; olipa hyvitysmalli tai verovähennysmalli, silloin sitä voitaisiin enemmän käyttää.

Kun olen nähnyt, miten tämä toimii, niin olen vähän pessimistinen: kumpikaan malli ei tule hirveästi työllistämään, tai sitten asenteiden pitäisi valtavan paljon muuttua. En tiedä, millä tavalla niitä muutetaan, mutta pitäisi mennä samanlaiseen kulttuuriin, jossa kartanonherrat oleilevat. Siellä piti olla piikoja ja renkejä ja se oli jotain arvokasta. Myöhemmin virkamiesperheissäkin piti olla piika. Voi olla, että tällä muutama työllistyy, vaikka tämä on sellainen kaita-alainen juttu. Verovähennysmalli, joka on käytössä osassa maata, olisi vähän rajumpaa luokkaa, mutta katsotaan, mitä tapahtuu kokeilujen osalta, ja sitten pitää ratkaisut tehdä, kumpaa jatketaan vai eikö jatketa.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Jos firma palkkaa työntekijän, on työnantajalla oikeus vähentää kustannukset verotuksessa. Jos kotitalous on palkannut vaikkapa vain tilapäisen työntekijän, ei kotitalous ole saanut vähentää kustannuksia. Syy tähän erilaiseen tulkintaan, jos kauniisti ajattelee, on siinä, että on pelätty väärinkäytöksiä, mutta ehkä suurin syy on kuitenkin asenteissa. Vasemmalla asenteet, joita ed. Elo hyvin vahvasti edusti, ovat olleet kauniisti sanoen pidättyvät.

Kotitaloustyön työllistämisvähennysoikeudesta on käyty kovaa keskustelua myös tämän vaalikauden kuluessa. Eri aikoina siitä on käyty erittäinkin vahvaa keskustelua. Pieni liikahdus saatiin aikaan vuosi sitten, kun säädettiin verovähennysoikeus Etelä-Suomen lääniin, Oulun lääniin ja Lapin lääniin ja tehtiin tukijärjestelmä eli yritystukimalli, joka oli voimassa Itä- ja Länsi-Suomen lääneissä. Nyt ihan kylmästi jo tässä vaiheessa voi sanoa, että verovähennysmalli on osoittautunut selkeästi toimivammaksi. Mutta menossa on kokeilu, jossa itse asiassa tulokset, vaikka ovatkin jo selvät, halutaan kuitenkin hallituksen toimesta katsoa loppuun. Itse toivoisin, että tulokset voitaisiin vetää jo tässä vaiheessa. Ilmiselvästi tämä verovähennysoikeus on parempi malli.

Ed. N u r m i : Arvoisa rouva puhemies! Kotitalouksien työllistämismalli, joka hallituksen esityksellä on mennyt läpi, on mielestäni verrattain hyvä. Ed. Saaren lakialoite ja sen suunta on mielestäni positiivinen ja hyvä. En ole tyytyväinen nykyiseen malliin, koska katson, että verovähennyskelpoisuus on liian matala. Palkkauksen tulisi

olla kokonaisuudessaan, siis sivukuluineen verovähennyskelpoinen. Palkkaushan on työntekijän ja työnantajan välinen sopimusasia, ja jotta me saamme kunnon palkan kotona työskenteleville ihmisille, palkan pitäisi olla kokonaisuudessaan verovähennyskelpoinen. Täytyy muistaa, kun puhutaan suurituloisista, että pienituloiset saavat kunnalta apua ja jos jotkut ihmiset pystyvät työllistämään henkilön kotiin, niin minun mielestäni sen pitäisi olla pelkästään myönteinen asia.

Tiedän monia ihmisiä, jotka haluaisivat olla töissä vain muutamia tunteja päivässä ja tämä tukisi myös siinäkin suhteessa sitä, että ihminen pääsisi töihin ja palkkaus olisi kohdallaan.

Täytyy myös muistaa se, että on lapsiperheitä, joissa lapset ovat koulussa ja iltapäivähoito ei ole kunnossa. Jos voitaisiin ottaa kotiin työntekijä ja tämä verovähennysmalli olisi korkeammalla summalla tai kokonaisuudessaan verovähennyskelpoinen perheen tuloissa, niin saataisiin joku kotiin ja lapset olisivat kotona hoidossa. On valitettavaa, että vieläkin ollaan asenteiden vankeja. Yrityksen ja kodin pitäisi olla samalla viivalla työllistämisasioissa.

Ed. K a r j u l a : Arvoisa rouva puhemies! Tämä lakialoite kotityön työllistämisvähennyksestä on erittäin paikallaan nimenomaan näin toteutettuna. Sen sijaan hallituksen käynnistämässä kokeilussa, jossa on ollut toisena vaihtoehtona yritystukiratkaisu, oli jo siinä vaiheessa, kun asiaa käsiteltiin, selvästi nähtävissä, että se ei tule toimimaan.

Minusta olennainen kysymys nyt on se, onko tämän lakialoitteen nimessä tämä kotitalous se, joka aiheuttaa poliittisesti tarpeetonta vastustusta. Olisiko helpompi päästä etenemään tämän tyyppisillä verovähennyskokeiluilla, jos otettaisiin käyttöön teema palkansaajan työllistämisvähennys? Nimittäin minusta olennaista on se, että me pääsemme etenemään sillä tavalla, että yhä useampi suomalainen ottaa myös työllistämisvastuuta. Toivonkin, että keskustelu tämän tyyppisistä kokeiluista ei enää suuntautuisi siihen, että joku työ on vähempiarvoista. Minä ajattelen näin, että monissa kotitalouksissa monet palkansaajat voisivat käyttää palvelutyötä huomattavasti suuremmassa mittakaavassa. Vapauttamalla tämä työnteon mahdollisuus voidaan kuitenkin merkittävästi työllistää ihmisiä.

Ed. K a n t a l a i n e n : Arvoisa puhemies! Minä olen myös hyvin mielelläni näkemässä, että tämä aloite, joka on hyvin perusteltu, tulisi viedä eteenpäin. Tässä on kaksi keskeistä elementtiä, niin kuin tässä on tullut esille. Kun mennään tähän tukimalliin, selkeästi nousee esiin kilpailun vääristämiskysymys. Se on asia, joka on näkynyt, kun kentällä näitä keskusteluja on käynyt.

Toinen ongelma on se, että jos me emme lähde hakemaan näitä uusia aloitteita ja kun katsomme minkälaisella byrokratialla näitä asioita pyöritetään, niin harmaa talous on yksi seuraus tästä ylisuuresta työnantajabyrokratiasta ja näistä tämmöisistä järjestelyistä. Se on minun mielestäni sellainen keskeinen asia, johon hallitus on jo toisaalta puuttunut, mutta johon pitää löytää selkeästi uusia elementtejä. Meillä harmaan talouden piirissä VVM:n arvioiden mukaan pyörii jo 4 prosenttia kansantalouden työtunneista eli noin 100 000 ihmisen vuosityöpanos. Eli tätä kautta kaikki tällaiset temput, mitä tässäkin on esitetty, joilla selkeästi voitaisiin luoda uustyöllisyyttä, pitää ottaa ihan vakavasti huomioon, että päästään asiassa eteenpäin.

Ed. E l o : Puhemies! Niin kauan kuin muistan ja niin kauan kuin olen eduskunnassa ollut, ja se on aika pitkä aika, aina on keskusteltu työnantajabyrokratiasta. Tuntuu merkilliseltä, että tätä työnantajabyrokratiaa koskaan ei pystytä supistamaan, ei vähentämään. Nyt, kun kokoomuksella on Yrittäjien toimitusjohtaja Järventaus oikeusministerinä, jolla nyt on velvollisuus oikeastaan hoitaa näitä, niin ...

P u h e m i e s (koputtaa): Pysytään asiassa!

P u h u j a : Puhemies! Tämä vastauksena ed. Kantalaisen puheenvuoroon.

Itse asiasta vielä lyhyesti totean ed. Saaren puheenvuoron johdosta. Minun mielestäni ed. Saaren puheenvuorossa oli hyvin oikeata se, että me suomalaiset olemme siirtyneet palveluyhteiskunnasta itsepalveluyhteiskuntaan, mutta se pitäisi, ed. Saari, nähdä myös muilla aloilla kuin esimerkiksi kotitaloustyön tekemisessä. Me suomalaiset olemme taipuvaisia käyttämään itsepalveluja, koska me aina vähän voitamme. Se heijastuu totta kai kotitaloustyössä, mutta se on ollut monessa taloudessa myös välttämätöntä.

Ed. Saari, sen verran kysyn vain, että minkälaisia ovat ne taloudet, jotka pystyvät yleensä maksamaan sellaisia palkkoja, joita nuoret naiset tänä päivänä odottavat. Ed. Saari ei nyt ehkä jaksa kuunnella tätä kysymystä loppuun asti,

mutta minusta se on mielenkiintoista. Minkälaiset tulot pitää perheellä olla, jotta se pystyy käyttämään tällaista kotitalousapua? Minusta se on aika mielenkiintoinen kysymys. Meillä tuskin on kovin paljon esimerkiksi lapsiperheitä, jotka pystyvät sitä käyttämään.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Nimestä oli puhetta, pitäisikö sen olla kotitalouden vai palkansaajan työllistämisvähennys. Voisihan se olla pelkästään työllistämisvähennys.

Ed. Kantalainen oikeastaan nosti esille semmoisen asian, joka liittyy tähän malliin kontra tähän toiseen malliin siinä mielessä, että tässä hyvitysmallissa on kieltämättä tullut ongelmia. Kun miettii, mitä se vaikuttaa kilpailuun, niin kuntien osalta ainakin on mahdollisesti käynyt sillä tavalla, jotta kunnallisen siivouspalvelun rinnalle, joka on vanhukselle osoitettu, on syntynyt kolmannen sektorin yritys tai yksityinen yritys. Kun sitten siihen saadaan tuki, mahdollisesti kuntapuolen siivouspalvelu onkin lopetettu siinä hommassa.

Siinä mielessä pitää todeta, että hyvitysmalli on ollut jossakin mielessä vääristämässä kilpailua. Kun tämä tuki aikanaan loppuu jossakin vaiheessa, koska se ei tule olemaan pysyvää, voi olla, että se firma tulee heittämään mukin, onpa se mikä hyvänsä, eli se ei pysty toimimaan ilman tukea. Hinta nousee niin kalliiksi. Kyllä tässä varmasti jotain tulee tapahtumaan lähiaikana, kun tämä kokeilujakso loppuu. Jatkona varmasti tulee tämä verovähennysmalli jossakin mielessä hyvin harkinnanvaraisena asiana. Voi olla, että se mahdollisesti tulee käytäntöönkin.

Ed. K o i s t i n e n : Arvoisa puhemies! Näitten vuosien aikana, kun olen ollut tässä talossa, olen ikävissäni mutta toisaalta huvittuneena seurannut tätä keskustelua kotona tehtävän työn lisäkustannusten vähennysoikeudesta. Muistan, kun vuoden 1987 vaaleja käytiin, silloin puhuttiin myös tästä asiasta, ja edellisen vaalikauden lopussa ministeri Kuuskosken, silloisen sosiaali- ja terveysministerin, johdolla tämän tyyppinen laki oli olemassa. Se hyväksyttiin tässä salissa, mutta sitä ei presidentti allekirjoittanut eikä pääministeri Holkerin hallitus vuoden 1987 alussa tuonut sitä enää eduskuntaan. Se ei ollut siis päivääkään voimassa.

Muistan tämän niin selvästi, koska olin henkilökohtaisesti ajatellut, että tällä tavalla me voisimme viedä muuhunkin kotityöhön vähennysoikeuden, nimenomaan maaseudulle, maataloihin ja kotitalouksiin. Olin käynyt useamman kerran ennen tähän taloon tuloani ministereitten puheilla puhumassa tästä asiasta, että perheenäiditkin saisivat jonkin näköisen nimellisen palkan ja olisivat sosiaaliturvan piirissä. Silloiselle ministeri Kuuskoskelle sanoin, että nyt, kun tämä laki tulee voimaan, sillä kyetään pisteyttämään myös perheenemännän työ. Aina sanottiin täällä Helsingissä, että ei voi heille mitään sosiaaliturvaa eikä niin sanottua palkkaa maksaa — en odottanutkaan, että isäntä maksaa palkan, mutta olisi tullut tämä sosiaaliturva — kun ei kyetä pisteyttämään sitä työtä.

Nyt tuli edes tämä kokeilu viime syksynä, jonka kyllä koin epäonnistuneeksi, ja kun olen kuunnellut tässä, olen pettynyt siihen nähden. Toivoisin, että te, jotka olette seuraavassa eduskunnassa, lähtisitte tätä lakia viemään liikkeelle ja päästäisiin tässä asiassa eteenpäin. Ei ole oma lehmä ojassa.

Ed. K a n t a l a i n e n : Arvoisa puhemies! Vielä ihan sen verran totean, että meillä on nähty, minkälaisia seurauksia siitä on, jos meillä työn hinta on riittävän korkea tai jos meillä työnantajabyrokratia on vaikeasti hoidettavissa. Seurauksenahan on selvästi se, että itsepalvelu lisääntyy, alihankintasiirtymät ulkomaille lisääntyvät ja automaatio kasvaa. Nämä kaikki ovat seurausta tästä, ja tämän takia mielestäni meillä pitäisi selkeästi asioita tarkastella, että voitaisiin suosia työvaltaista toimintaa, työvaltaista yritystoimintaa mukaan lukien myös kotityö siinä yhteydessä.

Kyllä meidän on pakko poimia marjat maasta myös tässä mielessä, jotta saadaan suomalaisille työtä. Tässä mielessä tätä aloitetta pitää viedä hyvässä hengessä eteenpäin eikä suinkaan nähdä sitä jokinlaisena peikkona, jossa on asenteellisia ongelmia tämän asian kanssa. Kyllä meidän pitää tätä yhteistä kelkkaa viedä eteenpäin.

Ed. N u r m i : Arvoisa rouva puhemies! Olen sitä mieltä, että meidän kaikkien, olimmepa missä tahansa puolueessa, on pyrittävä saamaan puolueemme uudistumaan ajan mukaan. Kannattaa seurata, kuinka Englannin pääministeri Tony Blair on pystynyt uudistamaan omaa puoluettaan ja saavuttanut siitä huolimatta suuren suosion.

Lisäksi haluan todeta sen, että kyllä työnantajien sivukustannuksia olisi tässä maassa saatava alas.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Aikoinaan ministeri Alho edusti vahvaa poliittista tahtoa ja hänen mukaansahan tuli kokeiluun mukaan tämä yritystukimalli. Yritystukimalli on nyt osoittautunut peräti paljon huonommaksi, mutta silloin piti tämäkin malli ottaa mukaan, jotta asiassa voitaisiin edes vähän liikahtaa.

Ed. Karjulan esittämä uusi malli eli palkansaajan työllistämisvähennysoikeus on aivan analoginen kotitalouden työllistämisvähennysoikeudelle. Ehkä se pitää ottaa käyttöön, jotta asenteet voisivat tässä asiassa muuttua.

Ed. Elolle haluan vielä sanoa, että pienemmilläkin tuloilla voidaan työllistää kotiapua, jos kustannukset voidaan vähentää.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Laki, jota tässä tällä lailla yritetään korjata, oli kokeilulaki samoin kuin sekin laki, joka tänään oli toisessa käsittelyssä, se kokeilulaki. Kokeilua koko Lipposen hallitus.

Mitä tulee itse tähän asiaan, haluan todeta sen, että ed. Kantalainen ylisteli tätä suuntausta. Minäkin ymmärrän tämän sillä perusteella, jos joku saa tämän kautta työtä; minä ymmärrän sen ja hyväksyn sen pitkin hampain. Olen vastahankainen siihen, että yhteiskunnan varoja käytetään jonkun hyväosaisen tai vuorineuvoksen kamarin tapetoimiseen. Se tässä on huono homma ja tietynlainen irvikuva yhteiskunnassa.

Tässä on tämä paino tuolla ja toinen tuolla, mutta jos tässä nyt työllistetään tällä, niin OK, mutta kyllä se vähän on, mitä tällä työllistetään. Kyllä melkein kahden käden sormilla laskee ne työpaikat, mitä tästäkin laista tulee, vaikka tämäkin hyväksyttäisiin.

Ed. E l o : Puhemies! Kuten olen todennut aikaisemmin, en minä ole uskonut myöskään missään vaiheessa kovin suuriin työllisyysvaikutuksiin tältä osin. Mutta, puhemies, halusin käyttää tämän puheenvuoron myös vastauksena ed. Nurmelle, kun hän totesi vanhan oikeistolaisen hokeman, että työnantajan sivukuluja pitää vähentää. Seuraava kysymys kuuluu: Miten tämä vähentäminen tapahtuu? Mitä vaikutuksia sillä on sosiaaliturvaan? Pitäisi myös sanoa, että sosiaaliturvaa alennetaan.

Puhemies, minulla on ehdotus siihen, jonka sanon lyhyesti. Pitää alentaa korkeimpia sosiaaliturvan tasoja eli korkeimpia eläkkeitä, korkeimpia työttömyyskorvauksia, korkeimpia sairauspäivärahoja. Näihin pitää nyt tarttua, koska minusta on aivan kohtuutonta, että tässä yhteiskunnassa maksetaan aivan valtavia korvauksia. Ja tuntuu siltä, että työmarkkinajärjestöt ovat ne hyväksyneet. Ruotsissa on päinvastoin. Ruotsissa on esimerkiksi työttömyys- ja sairauspäivärahoille katto, mutta meillä Suomessa sitä ei ole olemassa.

Ed. K o i s t i n e n : Rouva puhemies! Me olemme puhuneet tässä talossa, tässä salissa viime aikoina työllistämismahdollisuuksista. Me olemme puhuneet myöskin yritysten sivutulojen vähentämisestä. Jos, ed. Aittoniemi, tällä ei suuria määriä ihmisiä työllistettäisikään, mutta jos tämä olisi alku sille, että näin pienet perheyritykset kykenisivät työllistämään muutamia ihmisiä helpottamaan myöskin perheenemännän tai tasa-arvoisesti -isännän työtä, eikö tämä olisi alku siihen? Se voisi olla hyvin pitkällekin menevä alku.

Toivon, että me nyt tällaisen pienen suuren asian kohdalla kykenisimme tekemään myönteisen päätöksen.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. N u r m i : Arvoisa puhemies! Vastaisin ed. Elolle, että työnantajan sivukustannuksia voidaan alentaa. Siihen on olemassa monia eri malleja, jopa malleja, joissa ei työntekijän sosiaaliturva laske. Niistä voisimme käydä pitkän keskustelun, mutta mielestäni tässä salissa puhutaan paljon asian vierestä. Me keskustelemme nyt lakialoitteesta kotitaloustyön työllistämisvähennyksestä ja siitä, että se verovähennysoikeus tulisi nostaa, ja pitäytyisin nyt siinä keskustelussa, mutta olen mielelläni valmis keskustelemaan eri malleista sitten, kun teema on sen kohdalla.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Toteaisin niin kuin ed. Nurmi, ettei saa puhua asian vierestä.

Ed. E l o : Puhemies! Ed. Nurmi aloitti itse tämän keskustelun toteamalla, että työnantajan sivukuluja pitää vähentää. Sitten hän totesi, että se olikin asian vierestä. En minä jatka enempää, puhemies, siitä.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Ed. Koistinen totesi sillä tavalla, että maatalon

emännät tarvitsevat jelppausta kotitöissään. Mietin tätä siltä pohjalta, että tämä aloitehan tarkoittaa kotitaloustyön verovähennysmallia. Jos maatalon emäntä ottaa apua, todennäköisesti hän pystyy tekemään sen vähennyksen jossakin mielessä yrityspuolelta. Sen tyyppinen vähennys on jo olemassa sillä puolen. Mutta en sinällään lähde kinaamaan siinä hommassa, koska tietysti se eriytetään sillä tavalla, jotta se kotona tehtävä työ, juuri siellä tuvan puolella tehtävä työ, katsotaan kotitaloustyöksi. Sitä ei voi katsoa yritystoiminnaksi. Okei, minä olen käsittänyt väärin tämän asian sitten.

Ed. K o i s t i n e n : Herra puhemies! Ihan lyhyesti. Maataloudessa maatilalla joudutaan erittelemään muutenkin hommia. On maatilatalouspuoli, on kotitalouspuoli. Siinä ei tule varmasti vaikeuksia. Siellä lomittajat ovat maatalouspuolella.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

8) Lakialoite laiksi Suomen Hallitusmuodoksi

Lähetekeskustelu
Lakialoite 6/1998 vp (Henrik Lax /r)

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. L a x : Värderade herr talman, arvoisa herra puhemies! Nyt esittämäni lakialoite perustuu ajatuksiin, jotka ilmaisin jo joulukuussa vuonna 1993, kun eduskunnassa otettiin kantaa kansanedustaja Kauko Juhantalon edustajantoimen jatkumiseen sen jälkeen, kun valtakunnanoikeus oli tuominnut hänet rangaistukseen virkarikoksesta. Tuolloin katsoin erityisen sopimattomaksi, että eduskunta, joka on lakeja säätävä elin, normeja luova elin, myös joutuu käyttämään tuomiovaltaa yksittäisissä tapauksissa. Itse en halunnut toimia kansan valitseman virkaveljeni tuomarina ja pidin välttämättömänä, että myös tämän kaltaiset asiat voitaisiin antaa tuomioistuimen ratkaistavaksi. Käsitykseni oli silloin ja on edelleen, että lakia täytyy muuttaa siten, että kansanedustajan toimen katkaisemisen vastaavanlaisissa tapauksissa kuuluisi tuomioistuimelle.

Herr talman! Den lagmotion, som jag nu framlägger, har sin grund i tankar som jag gav uttryck för redan i december 1993, då riksdagen skulle ta ställning till om riksdagsman Kauko Juhantalo skulle få fortsätta att sköta sitt uppdrag som riksdagsman efter att i riksrätten ha blivit fälld för tjänstebrott. Jag sade bl.a. att det är i högsta grad olämpligt att riksdagen som ett lagstiftande, normskapande organ också skall fungera som domare i enskilda fall. Jag sade också att jag själv inte ville vara domare i förhållande till mina folkvalda kolleger och att det måste göras möjligt att också avgöranden av detta slag handläggs av domstol.

Min uppfattning var då, och den är fortfarande den, att lagen måste skrivas om så att riksdagsmän i likartade fall skall kunna skiljas från sitt uppdrag av domstol.

Erfarenheterna av själva behandlingen och också det som skett senare styrker de uppfattningar som jag då uttalade.

Stämningen vid behandlingen av frågan var mycket känsloladdad. De flesta ansåg att riksdagen måste avgöra frågan och att Juhantalos riksdagsmannauppdrag skulle avbrytas. Många var av den uppfattningen att saken var svår och inte alls lämplig att avgöras av riksdagen, medan en del slutligen ställdes inför en oöverstiglig lojalitets- och pliktkonflikt. Många riksdagsmän var, då de trädde in i sessionssalen, fortfarande osäkra på hur de skulle rösta.

Vad blev slutresultatet av riksdagens beslut? Jo, att färre än 7 000 medborgare i följande riksdagsval satte riksdagens beslut ur spel, innan ens prövotiden för det utdömda villkorliga frihetsstraffet utlöpt och brottet så att säga hade sonats.

Mer belägg för att det rådande regelverket, vilket som sådant föreslås ingå i regeringens förslag till ny Regeringsform för Finland, inte fyller rimliga krav på rättslig trovärdighet och anständighet behövs knappast.

Arvoisa puhemies! Juhantalon tapauksen käsittelystä saadut kokemukset, samoin kuin ratkaisun jälkeiset tapahtumat, ovat osoittaneet eduskunnassa tuolloin vuonna 1993 esittämäni näkemykset oikeiksi. Asian käsittely tapahtui, niin kuin moni läsnä olevista muistaa, kovilla tunteilla latautuneessa ilmapiirissä. Useimmat edustajat katsoivat, että eduskunnan oli ratkaistava asia ja että ed. Juhantalon edustajantoimi oli

keskeytettävä. Useat edustajat olivat sitä mieltä, että asia oli vaikea eikä ollenkaan sopiva eduskunnan ratkaistavaksi. Toiset taas joutuivat ylipääsemättömään uskollisuuden ja velvollisuudentunnon väliseen ristiriitatilanteeseen. Äänestykseen saapuessaan moni edustaja vielä epäröi, mitä äänestysnappia painaisi.

Mikä olikaan koko eduskunnan päätöksentekoprosessin lopputulema? Seuraavissa eduskuntavaaleissa alle 7 000 kansalaista mitätöi koko päätöksen, jopa ennen kuin määrätyn ehdollisen vapausrangaistuksen koeaika oli umpeutunut ja rikos niin sanotusti oli tullut sovitetuksi. Enempää näyttöä tuskin tarvitaan sen osoittamiseksi, että voimassa oleva säännöstö, joka ehdotetaan nyt sisällytettäväksi sellaisenaan hallituksen esittämään uuteen Suomen hallitusmuotoon, ei täytä oikeudellisen uskottavuuden ja säällisyyden kohtuullisia vaatimuksia.

Yhteiskuntajärjestyksemme ja edustuksellinen demokratiamme perustuvat vallankäytön kolmijakoon. Tämän perusnäkemyksen mukaisesti on pidettävä erillään lainsäädäntövalta, tuomiovalta ja toimeenpanovalta. Myös hallituksen esityksessä uudeksi Suomen hallitusmuodoksi tunnustetaan tämä lähtökohta.

Sellaiseen virkarikokseen, johon eduskunnassa paikkaa pitävä ministeri on syyllistynyt, tuo vallanjako päti tiukasti aina vuoteen 1969 asti. Siihen asti edellytettiin, että kansanedustaja nautti kansalaisluottamusta, jonka vain tuomioistuin saattoi viedä häneltä, "jos hänet tuomittiin vähäistä vakavammasta rikoksesta", niin kuin lain termi silloin kuului. Mikäli kansalaisluottamus häneltä vietiin eli hänet julistettiin maan palvelukseen kelpaamattomaksi, hänen toimensa kansanedustajana päättyi saman tien eikä asiaa tarvinnut tuoda eduskuntaan.

Vuonna 1969 kansalaisluottamusta koskevat säännökset kumottiin kriminaalipoliittisesti epätarkoituksenmukaisina. Samalla annettiin valtiopäiväjärjestyksen 8 §:n 3 momentissa eduskunnalle oikeus eräissä tapauksissa ratkaista, onko rangaistukseen tuomitun kansanedustajan annettava jatkaa edustajantoimensa hoitamista vai onko toimen hoitaminen keskeytettävä. Kansanedustajat määrättiin näin toimimaan virkaveljensä tuomareina. Lainsäädäntövallan ja tuomiovallan välinen raja kävi hämäräksi, mikä, kuten edellä olen selostanut, oli valitettavaa. Kansanedustajia ei pidä pakottaa toimimaan toistensa tuomareina. Kansanedustajan toimeen liittyvien laittomuuksien seuraamusten määrääminen ei kuulu hänen virkaveljilleen. Ne tulee punnita ja puida tuomioistuimessa taikka vaaleissa.

Nyt, kun esitys uudeksi hallitusmuodoksi on eduskunnassa käsiteltävänä, on tullut aika palauttaa vallan kolmijako myös kansanedustajan toimen keskeyttämistä koskevissa tapauksissa.

Herra puhemies! Tekemäni lakialoite sisältää ratkaisun tähän asiaan. Esittämäni uusi järjestely edellyttää eräitä muutoksia rikoslakiin ja mahdollisesti myös muihin lakeihin, jotka muutokset tulee saattaa voimaan samanaikaisesti uuden perustuslain kanssa. Näillä lainmuutoksilla on määriteltävä tarkemmin ne rikokset, jotka osoittavat, että niistä tuomittu ei ansaitse edustajantoimen edellyttämää luottamusta ja kunnioitusta. Lisäksi tulee lailla säätää, että edustajantoimesta rikoksesta tuomitsemisen yhteydessä erotettu ei ole vaalikelpoinen valtakunnallisissa vaaleissa ennen kuin hän on sovittanut erottamiseen johtaneen rikoksen.

Herra puhemies! Ehdottamani sääntely olisi paremmin sopusoinnussa perusoikeusuudistuksen yhteydessä hyväksytyn ja myös uuteen hallitusmuotoon ehdotetun rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen sekä oikeusturvaperiaatteen kanssa kuin hallituksen esityksen 28 §:n 4 momentti. Hallituksen esityksessä tämä rikosoikeudellinen laillisuusperiaate eli legaliteettiperiaate sisältyy esityksen 8 §:ään ja oikeusturvaperiaate esityksen 21 §:ään.

Herr talman! Nu i samband med behandlingen av förslaget till ny regeringsform är tiden kommen att återupprätta maktens tredelning också när det är fråga om att skilja en riksdagsman från hans uppdrag. Min lagmotion innehåller en lösning på frågan. Den föreslagna nyordningen förutsätter ändringar i strafflagen och eventuellt också i andra lagar och de skall göras så att de kan träda i kraft samtidigt som den nya Regeringsformen för Finland träder i kraft.

I dessa lagändringar skall närmare anges de brott som visar att en riksdagsledamot inte är värd det förtroende och den aktning, som uppdraget som riksdagsledamot förutsätter. Dessutom skall i lag stadgas att den som p.g.a. av brott avskiljts från sitt uppdrag som riksdagsledamot inte är valbar i riksomfattande val så länge brottet inte avtjänats.

Herr talman! Den av mig föreslagna regleringen skulle betydligt bättre stämma överens med den straffrättsliga legalitetsprincipen och rättsskyddsprincipen, vilka båda godkändes i samband med reformen av grundrättigheterna

och nu också föreslås ingå i den nya regeringsformen. Mitt förslag är betydligt bättre förenligt med dessa än 28 § 4 mom. i regeringens proposition.

Ed. Lindqvist merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies, herr talman! Olen itse perusasiassa perusteellisesti samaa mieltä kuin ed. Lax eli siinä, että tämä on lainsäädäntöinstituutio eikä käytä tuomiovaltaa. Jo siltä pohjalta se, että tämä hoitaa erottamiskysymykset, on väärin. Toiseksi se, että jokin työpaikka tekee ratkaisun työyhteisön jäsenestä, ainakin eduskunnassa on varmasti aika vaikea asia. Olen ollut jo silloin aikanaan, kun näitä asioita käsiteltiin, ja sen jälkeen sitä mieltä, että asiaan pitäisi tulla toisenlainen järjestelmä.

Mutta kahdessa asiassa olen hiukan eri mieltä ed. Laxin kanssa. Toinen on se, että kun kansanedustaja nyt kuitenkin joutuu rikoksesta, jos hän ei ole ministeri tai sen kaltaista, vastaamaan käräjäoikeudessa, niin en minä katso sitäkään sopivaksi, että Kärsämäen käräjäoikeus, kunnioittaen kylläkin Kärsämäkeä, panee kansan valitseman kansanedustajan viralta. Se on liian halpaa tietyllä lailla tämä asia. (Ed. Alaranta: Kärsämäellä ei ole käräjäoikeutta!) — Mitä? No, älkää nyt olko tosikko, sanotaan sitten vaikka Merijärven käräjäoikeus, jos siellä on käräjäoikeus. En minä tiedä, mutta tämä nyt tuli kuitenkin selväksi. (Ed. Kekkonen: Ei sielläkään ole!) — Kouvolassa tai Kotkassa ainakin on käräjäoikeus. (Ed. Kekkonen: Kouvolassa on hovioikeus!) — Tulen vielä hovioikeuteen, älkää hermostuko, ed. Kekkonen.

Näin ollen voitaisiin ajatella jotakin sellaista, josta vain yksi näkemys on se, että sellaiset asiat, joissa oheisseuraamuksena voisi olla kansanedustajan tehtävän menettäminen, käsiteltäisiin hovioikeudessa. Näin ollen hovioikeus päättäessään itse pääasiasta päättäisi myös kansanedustajan tehtävän menettämisestä. Kyllä sen täytyy alioikeutta korkeammalla tapahtua monestakin syystä, joita en nyt illan myöhäisinä hetkinä ala tässä asiassa enää selitellä.

Minulla oli aikanani tuossa tapauksessa, josta perusteluissakin on paljon puhuttu, selkeä kanta, ei siinä ollut mitään, minä äänestin erottamisen puolesta ja myös sanoin sen selkeästi ja perustelin asian. Mutta toisaalta kyllä ed. Laxin perustelut ovat hieman kärjekkäät, turhan takia ed. Juhantaloon suunnatut, ne olisi voitu tietysti muutenkin esittää.

Minä nimittäin olen sitä mieltä, että ed. Juhantalosta voisi ottaa oppia tietyssä asiassa. Vaikka hänet erotettiin täältä ja käytettiin koviakin sanoja, niin tultuaan tähän taloon takaisin hän ei ole koskaan ilmeelläkään, ei sanallakaan, ei olemuksellaan osoittanut mitään sellaista, että hah haa, kuinka kävi, ja te minut erotitte. Minä sanon, että ed. Juhantalosta saa ainakin tässä asiassa hakea moni ihminen, niin ed. Lax kuin me muutkin, esimerkkiä siitä, miten ihminen käyttäytyy vastaavassa tilanteessa. Hän on ollut ehdottomasti fiksu ihminen tultuaan tänne takaisin eikä ole muistellut menneitä. Siinä mielessä hänen käyttämistään tässä esimerkkinä kovin kärjekkäästi pidän kyllä vähän huonona huumorina. Mutta tämä on vain minun näkemykseni.

Mutta niin kuin sanoin, perusasia on näin, mutta ei käräjäoikeudessa. Annetaan ed. Juhantalon jäädä rauhaan, kyllä hän on näissä asioissa kärsinyt ihan tarpeeksi.

Ed. Kekkonen: Herra puhemies! Minäkin jollakin lailla aloin ymmärtää ed. Laxin perusteluita, mutta kun ed. Aittoniemi ilmoitti ymmärtävänsä niitä, niin minun ilmeisesti täytyy vähän tarkistaa kantaani.

Minusta ed. Lax pohtii hyvin sivistyneen lakimiehen tavalla tätä problematiikkaa, kun hän sanoo, että asia tulee punnita tuomioistuimessa taikka vaaleissa. Kun hän sitten käyttää esimerkkinä ed. Juhantaloa, niin juuri se tapaushan punnittiin sekä tuomioistuimessa että vaaleissa. Voi olla, että en ihan kaikkia sävyjä ymmärtänyt ed. Laxin puheesta, mutta käsitinköhän oikein, kun koin arvostelun kohteeksi sen, että ne 7 000 ihmistä äänestivät ed. Juhantalon takaisin? Minusta se on aika vastaansanomaton, vastaanpanematon asia. Olkoon juristeria sitä ennen tai sen jälkeen mitä tahansa, niin suomalaisessa järjestelmässä tapahtui sillä tavalla, tässä demokraattisessa järjestelmässä, että riittävä määrä ihmisiä totesi asian toisin kuin oli jokin muu instanssi sitä ennen todennut. Jos ihmiset tämän toteamuksen tekevät, niin demokratiassahan se on jotain enemmän kuin oikeastaan mikään muu.

Se periaatteellinen huoli, jota ed. Lax kantaa, että lainsäädäntövallan ja tuomiovallan rajaa ei tule hämärtää, on kyllä todella aiheellinen ja iso huoli enkä ollenkaan rupea psykologisoimaan sillä, kuinka tuskallinen se tilanne, johon ed. Lax viittasi, meille itse kullekin oli. Joskus siitä tilanteesta näkee painajaisia vieläkin.

Mutta voi olla, että en nyt ihan pääse mukaan siihen juristeriaan, jota ed. Lax edusti, kun sanon, että ne 7 000 ääntä ovat hyvin vastaanpanematon argumentti silloin, kun tästäkin tapauksesta puhutaan.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Lakialoitteen perusteluissa ed. Lax toteaa, että voimassa olevan ja hallituksen esityksessä ehdotetun sääntelyn seurauksena eduskunta tekee päätöksen poliittisten intohimojen ja laskelmointien perusteella. Tämä on aika jyrkkää tekstiä.

Esimerkiksi kun täällä edellisellä kaudella mainittu päätös tehtiin, niin ainakin omalta kohdaltani voin vakuuttaa, että poliittiset intohimot ja laskelmointi olivat kyllä kaukana. Se oli vakava ja vaikea paikka. Siihen vaikutti vähän sekin, että silloin ed. Juhantalo oli ministerinä ja hänet hyvin tunsin ja hänen tekemisensä ja kykynsä olivat hyvin tiedossa, mutta tällaiset ilmaisut ovat kyllä aika vaikeita. Luulen, että jos jokin toinen tällainen tapaus tulee eteen, niin tuskin siinä kuitenkaan poliittiset intohimot ja laskelmointi olisivat perusteena näin voimakkaasti.

Tässä nousee kysymys, onko eduskunnasta erottaminen rangaistus vai onko se seuraus rangaistuksesta, jonka tuomioistuin, niin tuossa tapauksessa kuin yleensäkin siitä rikoksesta antaa, josta kuitenkin tuomio annetaan tuomioistuimessa. Tuomioistuimen tuomion jälkeen eduskunta päättää, voiko tämä henkilö vielä nauttia sellaista luottamusta, että voi olla kansanedustajana. Mielestäni on kyllä arveluttavaa, että lähdettäisiin sille tielle, että tuomioistuin erottaa eduskunnasta kansanedustajia, jotka kansa on valinnut.

En jaksa oikein uskoa, että tämäkään malli olisi hyvä. Tässä palattaisiin tietyllä lailla kansalaisluottamuksen menettämisseuraamukseen käräjäoikeuden päätöksen perusteella.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Ed. Lax on tehnyt mielenkiintoisen lakialoitteen, jossa on asioita puolesta ja vastaan. Itse en ole lakimies, mutta siitä huolimatta haluan tästä käyttää puheenvuoron.

Ensin täytyy sanoa, että meillä on ollut erittäin toimivat perustuslait. Ed. Kekkoseen viitaten tässä esimerkkitapauksessa, jota ed. Lax käytti, tuli asia mitatuksi sekä juridisesti että poliittisesti. Täytyy sanoa, että kovin kova on luottamus tuomioistuinten päätösten oikeellisuuteen, kun tällaista esitetään.

Haluan vielä todeta sen, että Suomen hallitusmuodon mukaan valta kuuluu kansalle, ja silloin kansa äänestäessään voi käyttää valtaa niin kuin se esimerkkitapauksessa käytti.

Verraten tärkeä periaatehan on ollut eduskunnassa, että eduskunta tekee itseään koskevat päätökset. Suhtaudun varauksella tähän lakialoitteeseen. Kyllä tuntuu mahdottomalta, että jokin muu elin käyttää valtaa yli eduskunnan. Voisiko jokin alioikeus tuomita kansanedustajan erotetuksi? Pantaisiinko tuomio täytäntöön, vaikka tuomiosta valitettaisiin seuraavaan ja seuraavaan oikeusasteeseen? Valituskierre saattaa kestää kuukausia, vaikka sitä kiirehdittäisiinkin. Voisiko lopulta tasavallan presidentti armahtaa tuomitun kansanedustajan? Tässä on aika mielenkiintoisia kysymyksiä, esimerkiksi sekin, kuinka kauan edustajan valtakirja on voimassa kaikessa tässä valituskierteessä.

Ed. A l a r a n t a : Herra puhemies! Minunkin mielestäni on edustaja ja lakivaliokunnan puheenjohtaja Laxin aloitteeseen helppo yhtyä siltä osin kuin ajattelee tavoitetta, mihin sillä pyritään. Se on looginen vanhan vallanjako-opin perusteella.

Olen kyllä ed. Aittoniemen kanssa samaa mieltä aloitteen perusteluista sikäli, että vieläkin tuntuu kiusalliselta, että tässä yhteydessä pitää puhua tästä yksittäistapauksesta, johon ed. Lax aloitteen perusteluissa viittaa. Ehkä kannattaa palauttaa mieleen myös se puoli asiasta, että kansa pudotti vaaleissa osan niistä edustajista, jotka tämän prosessin käynnistivät, mutta niin kuin täällä on todettu, antoi uuden valtakirjan sille henkilölle, joka oli prosessin kohteena.

Ed. L a x : Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle ja itse asiassa myös eräille muillekin puheenvuoron käyttäjille haluaisin todeta, että minä en kuvittele, että tämä on ainoa ja loppuun asti viimeistelty ratkaisu. Saattaa olla aivan hyvä ajatus ottaen nimenomaan huomioon vielä, mitä ed. Ihamäki sanoi, kun hän ihmetteli valitusaikoja jne, että hovioikeus voisi toimia ensimmäisenä instanssina. En pidä sitä ollenkaan pois suljettuna. Eikä sellainen ratkaisu ole myöskään perustuslakivaliokunnalta pois suljettu, kun se asiaa pohtii.

Sitten haluaisin sekä ed. Aittoniemelle että myös ed. Alarannalle ja kenties jollekulle toisellekin todeta, että en ole tässä osoittanut sormea kenellekään, en ed. Juhantalolle, en hänen valitsijoilleen, en niille edustajille, jotka ratkaisun te-

kivät viime kerralla tai äänestivät sitä vastaan. En ketään kohtaan ole sormea nostanut. Olen vain osoittanut, että tämä järjestelmä ei toimi. Nämä ovat kaikki toimineet lain mukaan. Aivan oikein, niin kuin tässä joku totesi, periaatteellisesta ristiriidasta on kysymys ja sellaisia ristiriitatilanteita on turha ylläpitää perustuslaissa varsinkin, kun uutta ollaan tekemässä.

Ed. Kekkonen oli sikäli kyllä ymmärtänyt vähän väärin, että hän sanoi "sekä että", mutta minä sanoin, että "tuomioistuimessa taikka" eri tilanteissa. Tuomioistuin tekee ratkaisun eri tilanteissa ja eri perusteilla ja valitsijat eri lähtökohdista.

Tämä ei ole juristeriaa. Se, että minä mainitsin ed. Juhantalon, johtuu tietysti siitä, että kaikki ymmärtävät tämän periaatteellisen ristiriidan paljon paremmin, kun tietävät konkreettisen tapauksen, joka osoittaa, että meidän järjestelmämme pistää myös edustajan ja hänen oikeusturvansa heikolle pohjalle.

Ed. Kankaanniemi on poistunut täältä jo, mutta ei voida kuvitella, että semmoisessa kiihkeässä mielentilassa, jossa oltiin tässä salissa, voitaisiin turvata päätöksentekoprosessin kohteena olevan oikeusturva. Tätäkin pitää tässä miettiä. Eikä Montesquieun vallanjako-oppi, niin kuin me tämänkin esimerkin valossa näemme, ole mitään teoreettista juristeriaa. Se on hyvin käytännönläheistä, meidän yhteiskuntajärjestelmämme pohjasysteemi.

Vielä lopuksi ed. Alarannalle. Kyllä varmasti tämä ristiriita voidaan purkaa. Kyllä siihen varmasti löytyy muita teknisiä ratkaisuja. Pohtikoon perustuslakivaliokunta näitä.

Ed. Johannes K o s k i n e n : Herra puhemies! Ed. Laxin aloitteessa on perusvirhe. Kysymys ei ole tuomiovallan käytöstä silloin, kun käsitellään sitä, onko kansanedustaja kelvollinen tavallaan tässä työyhteisössä toimimaan tällaisen hyvin vakavan, tuomioistuimen punnitseman ja tuomitseman rangaistuksen jälkeen. Kysymys on eräänlaisesta hallintomenettelystä. Voisi luonnehtia, että se on erityinen vaalikelpoisuuden jälkikäteinen rajoittaminen, ja siinä nimenomaan on annettu kansalaisille, valitsijoille veto-oikeus. Eli he ovat se instanssi, joka tämän salin yli voi arvioida, onko kyseessä sellainen tilanne, että sen pitää jatkua vaalien jälkeenkin. Tässähän on sekin puoli, että tässä ei ole tuomiovallasta senkään takia kysymys, kun on hyvin satunnaista, minkä pituiseksi kaudeksi tehtävästä erottaminen tapahtuu riippuen, missä vaiheessa vaalikautta tällainen tilanne tulee esille.

Toinen kohta, jossa en oikein ed. Laxin perusteluja hyväksy, on se, että hän on esittänyt, että järjestelmä ei toimi. Tämä järjestelmä on kuitenkin kohtuullisesti toiminut. Varmasti Juhantalon tapauksessa keskustelussa oli hyvin kyseenalaisia piirteitä, joihin ed. Lax viittasi. Mutta jos katsotaan lopputulosta ja sitä, miten on aikoinaan tarkoitettu valtiopäiväjärjestyksessä olevien pykälien pelaavan, niin näin juuri tapahtui. Toivottavasti ei jouduta uudelleen testaamaan, mutta tätä on hiukan yksinkertaistettu hallitusmuotoesityksessä, ja uskon, että sillä pärjätään kyllä tulevina aikoina.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Tämä kysymys, johon ed. Lax lakialoitteellaan puuttuu, herättää näin ensilukemalta monenlaisia kysymysmerkkejä. Itse en olisi valmis menemään aloitteessa ehdotettuun suuntaan. Mielestäni eduskunta, sen perustuslakivaliokunta ja tämä suuri sali, toimi, päätös syntyi, enkä minä jaksa allekirjoittaa sitä ajatusta, joka tähän sisältyy, että olisi jollakin tapaa toimittu poliittisten intohimojen ja laskelmointien perusteella. Minun käsitykseni asian käsittelystä on se, että se tehtiin vakaasti, huolella, harkiten, ja täällä salissa jokainen kansanedustaja käytti sitä harkintaansa ja harkintavaltaansa, joka hänelle kansalta on annettu. En tiedä toteutuisiko se periaate, jonka ed. Lax otti myös esille, edustajan oikeusturvaa koskeva kysymys, sen paremmin, jos tuomioistuimet olisivat tässä käsittelijöinä. Viime kädessä tietysti kysymys on siitä, nauttiiko edustaja kansan, äänestäjien kannatusta, ja kun edustajantoimi on aina määräaikainen luottamustehtävä, niin viimeistään vaaleissa katkaisu tulee taas uudelleen punnittavaksi siellä, mihin se oikeasti kuuluu.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Ei tämä tilaisuus silloin aikoinaan niin kylmän tyylikäs ollut. Kyllä se aikamoista kuohuntaa oli, ja silloin olivat kaikki sitä mieltä, että tämä ei oikein kuuluisi meidän tehtäväksi. Mutta kun aika kuultaa muistot, niin jälkeenpäin voi ehkä ajatella näin.

Tuomioistuin on oikeutettu panemaan virkamiehen viralta ja myös luottamusmiehen. Hämeenlinnan suunnassa eräs Kanta-Hämeen keskussairaalapiirin liittohallituksen puheenjohtaja on pantu tuomioistuimen päätöksellä viralta. Aika ainutlaatuinen päätös, mutta kuitenkin. Hän ei ollut suoraan kansan valitsema, mutta

voidaan ajatella kuitenkin, että hän oli luottamusmies.

Minä olen sitä mieltä, että hovioikeus tarpeeksi korkealla tasolla päättää ratkaisun, kunhan täällä on pantu asia ensin vireille.

Mitä tulee puheenvuorooni, minä en halunnut ottaa kantaa siihen, miten suhtaudun siihen, jos kansa valitsee henkilön uudelleen. Sitä täytyy miettiä paremmin. Minä lähinnä olin tästä erottamisprosessista samaa mieltä ed. Laxin kanssa. Saatan olla loppuun saakkakin, kun mietiskelen tarkalleen, mutta se on sellainen kysymys, jossa on monia ulottuvuuksia, enkä ota siihen nyt kantaa. Mutta itse siinä, että siirretään prosessi tästä talosta pois tarpeeksi korkealle tasolle, olen edelleen ed. Laxin kanssa samaa mieltä.

Ed. L a x : Arvoisa puhemies! Joku käytti keskustelussa aikaisemmin sanaa juristeria. Minun mielestäni ed. Johannes Koskinen sortui tässä kyllä varsinaiseen juristeriaan toteamalla, että niin kuin nykyinen laki on säädetty, tätä ei voi pitää rangaistuksena rikoslain mielessä. Aivan oikein, näin on laki kirjoitettu, mutta asiallisesti tämä on rangaistusluontoinen toimenpide, ja asiallisesti prosessi, joka joudutaan tällaisessa tapauksessa käymään tässä talossa, on hyvin lähellä tuomiovallan käyttöä eikä siinä mielessä sovi yksittäistapauksen ratkaisuna, yksittäisen ihmisen oikeussuojaan kajoamisena tälle elimelle. Tämä on keskeinen näkökohta tässä.

Puhutaan nyt intohimosta tai laskelmoinnista, mutta aivan niin kuin ed. Aittoniemi sanoi, kuitenkin päätös tehtiin vahvan tunnekuohun vallitessa. Juuri siksi meillä on tuomioistuimet lainkäyttöeliminä, että kansalaisten oikeusturvaa ja -suojaa voidaan punnita puolueettomasti. Tästä lähtee Euroopan ihmisoikeussopimus, tästä lähtee erittäin väkevästi meidän oma perusoikeusuudistuksemme, joka nyt kirjataan sellaisenaan uudelleen tähän uuteen hallitusmuotoon. Kyllä minun mielestäni se velvoittaa pohtimaan tätä asiaa ja pyrkimään irti siitä ristiriitatilanteesta, jossa me nyt olemme. Nimittäin jos se jatkuu, niin teoreettisesti ainakin, järjestelmä tarkoittaa sitä, kun tässä vedotaan äänestäjien oikeuksiin, että myös pitkää vankilarangaistusta kärsivä voidaan valita kansanedustajaksi. Siihen se systeemin logiikka teoriassa johtaa. Se kai nyt ei voi olla myöskään tarkoitus.

Asia, johon myös kannattaa kiinnittää huomioita eikä vähiten tämän seurakunnan, on se, että jos täällä jokin päätös tehdään, niin kai sillä myös on jokin arvo. Vai onko se noin vain mitätöitävissä ja kaikissa tilanteissa?

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

9) Lakialoite laiksi työntekijäin eläkelain 4 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 7/1998 vp (Mikko Kuoppa /va-r ym.)

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. K u o p p a : Herra puhemies! Työelämän ja tekniikan kehityksestä huolimatta työolosuhteet eivät välttämättä kaikilla aloilla ole kehittyneet sillä tavalla, että ne turvaisivat ihmisen työkyvyn ja työkuntoisuuden ja terveyden 65 vuoden yleiseen eläkeikään asti. Erityisesti metallin perusteollisuudessa, valimotöissä, raskaissa konepajatöissä työntekijöitten kestäminen yleiseen 65 vuoden eläkeikään on varsin harvinaista, ja siihen on tietenkin hyvin monia syitä. On tietenkin selvää, että ensisijaisesti tulee aina pyrkiä parantamaan niitä olosuhteita, missä työntekijä työskentelee, jotta hänen ei tarvitsisi myydä muuta kuin työvoimaansa, ettei hänen tarvitsisi myydä terveyttänsä. Valitettavasti nykytekniikallakaan ei ole vielä päästy sellaisiin olosuhteisiin, että ne turvaisivat täydellisesti terveyden säilymisen.

Myös työn raskaus, vuorotyön luonne ja monet muut tällaiset olosuhteisiin liittyvät asiat merkitsevät sitä, että ihminen ei kestä terveenä, työkykyisenä 65 eläkevuoteen asti näissä vaativissa, raskaissa ammateissa. Tästä on valmistunut Työterveyslaitoksen tutkimus vuonna 1997, jossa on seurattu ja selvitettiin 18 000 metallityöntekijän kuolleisuutta, työkyvyttömyyttä, sairastuvuutta ja terveydestä valikoituvuutta vuodesta 1950 lähtien, joten tämä on varsin pitkäaikainen ja laaja tutkimus. Tässä tutkimuksessa käy kiistatta ilmi, että erityisesti valimotöissä ja raskaissa konepajatöissä työntekijöitten terveys ei kestänyt yleiseen eläkeikään, vaan he sairastuivat ja valitettavan usein myös kuolivat jo ennen kuin eläkeikä olisi tullut.

Mielestäni on ehdottoman tärkeätä, että myös näillä aloilla työskentelevillä ihmisillä on oikeus päästä eläkkeelle mahdollisimman terveinä, että he voisivat niitä eläkepäiviänsä nauttia. Suuntaus, joka tällä hetkellä on, ettei ole ammatillisia eläkeikiä, mielestäni on hyvin kyseenalainen, koska on kiistatta pystytty osoittamaan alueita, joissa eläkeiän tulisi olla alempi kuin 65 vuotta. Tämä valimotyö, tässä tutkimuksessa esitetyt ammatit ovat niitä, joitten eläkeikää tulisi alentaa.

Lakialoitteessani lähden siitä, että työntekijällä työskenneltyään 20 vuotta valimossa tai raskaissa konepajatöissä tulisi oikeus päästä eläkkeelle 55 vuoden iässä, jos hänen työsuhteensa kokonaiskesto on 30 vuotta eli hän on lisäksi tehnyt muuta työtä kymmenen vuotta elikkä kokonaistyöaika on 30 vuotta. Nämä ehdot täytettyään hän voisi vapaaehtoisesti niin halutessaan jäädä täydelle työeläkkeelle 55 vuoden iässä. Näitä työntekijöitähän ei loppujen lopuksi ole kovin suurta määrää, joten tämä ei kyllä suomalaista eläkejärjestelmää myöskään taloudellisesti kaataisi, mutta se loisi mahdollisuuden myöskin metallityöläisille, erityisesti valimotyöläisille, päästä nauttimaan ansaitusta eläkkeestä pitkän työrupeaman jälkeen.

Tänä päivänäkin vielä valimot pääsääntöisesti ovat pimeitä, mustia, nokisia, siellä on lämpöä, siellä on pölyä, kaasuja, siellä on kuumaa, siellä on vetoisuutta, lähes kaikkia tekijöitä, jotka aiheuttavat sen, että ihminen ei pysty työskentelemään terveenä 65 ikävuoteen asti. Näillä perusteilla toivon, että tällä aloitteella tai sitten hallituksen esityksellä, jos sellainen tulee, yksilöllisiä eli ammatillisia eläkeikiä alennettaisiin niin, että myöskin raskaan työn raatajat pääsisivät aikaisemmin eläkkeelle.

Nythän on tilanne niin, että yksilölliselle varhaiseläkkeelle ja työkyvyttömyyseläkkeelle pääsyä, vaikka lait eivät ole muuttuneet, on käytännössä kiristetty. Yhä huonompikuntoinen työntekijä joutuu olemaan työpaikalla ja ylittämään kestokykynsä pääsemättä eläkkeelle. Siitä on tietenkin monia ongelmia tälle henkilölle.

Arvoisa puhemies! Näillä perusteilla näen, että eläkeikää tulee alentaa raskaissa ja kuluttavissa töissä, kuten lakialoitteessa esitän.

Ed. Vanhanen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V o k k o l a i n e n : Herra puhemies! En halua enää kovin pitkään pitkittää tätä iltaa, mutta tämä asia kuitenkin on varmasti yhtä vakava kuin mitkä tahansa muutkin tänään lähetekeskustelussa olevat asiat, varsinkin kun tiedän sen verran taustaa, että tässä ovat erittäin aktiivisina olleet nimenomaan metallityöläiset kentän puolelta ja aloite on sieltä tänne taloon edustajien välityksellä tullut. Tässähän taustana on myös, niin kuin ed. Kuoppa sanoi, hyvinkin pitkä tutkimusperusta. Jopa 1950-luvulta lähtien on näitä asioita tutkittu, joten asialle löytyy kyllä siltä puolelta taustaa.

Se todistaa sen, että valimotyö on yksi niitä ongelmallisia työaloja, erityisaloja, joissa työolosuhteet eivät kestä siinä tahdissa, mikä nykyinen eläkeikä on. Siinä mielessä asiaan pitää suhtautua ihan yhtä vakavasti kuin muiden erityisalojen eläkeikien alentamisesta tehdyissä lakialoitteissa. Tätä ei voi siinä mielessä olalla kohauttaa. Luulen, että tälle löytyy perustaksi paljon pidempiäkin, luotettavampia tutkimuksia kuin muille eläkeikien laskuille, joissa osittain myöskin on hyvin paljon tunnetta mukana.

Mielestäni ed. Kuoppa on aloitteen hyvin muotoillut. Tämä työhistorian rajaus on mielestäni erittäin tiukka, mikä rajaa lyhyen aikaa tällaisessa ongelmatyössä olevat työntekijät esityksen ulkopuolelle. Sen takia mielestäni tämä lakialoite on erittäin perusteltu.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Ed. Kuopan aloite avaa tavallaan uuden keskustelun ja pitääkin avata näistä raskaista töistä. Tätähän on puhuttu myös ammattiyhdistysliikkeen puolella pitkään, miten tällaiset kuluttavat, raskaat ammatit voitaisiin lajitella eläkeiässä myös siten, että ei olisi sellainen yleinen ja yhtäläinen eläkeikä, jolloin kaikkien pitäisi kestää siihen asti. Tänä päivänä tietysti nähdään jo eläkkeelle siirtymisessä, että monet eivät kestä helpommissakaan ammateissa 65 ikävuoteen saakka.

Meillähän on monia muita raskaita ammatteja tämän valimotyön lisäksi. Meillähän kaivoksissa hyvin raskasta työtä tehdään, metsässä tehdään yhä vielä, ne, jotka toimivat vielä ihan oikeasti metsureina. Siellä yleensä jätkä vähän yli viisikymppisenä joutuu luopumaan, sillä hyvin harva kestää oikeaan eläkeikään. Tästä on tainnut olla jokin aloite jopa sukeltajien osalta. Se on hyvin vaarallinen ja sellainen ammatti, että missään tapauksessa ikääntynyt ihminen ei siinä pysty toimimaan. Miksei myös palomiehet voisi luokitella sellaisiksi, vaikka siitä nyt on kova kiista käytykin.

Siinä mielessä toivoisi, että tämä avaisi yhtä päätä lisää tässä, jotta myös hallitus tekisi sellaisen esityksen, jossa eläkeikäkysymykseen paneuduttaisiin siltä pohjalta, mikä on työn rasittavuus, miten ihminen kestää siinä. Tietysti yksi puoli on myös, jotta jos ei eläkeikää alenneta, pannaan toimeen muita helpottavia tekijöitä ja työkyvyn ylläpitämistä, jos ei kaikista äsken luettelemistani voi eläkeikää alentaa.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Käytän puheenvuoroni oikeastaan sillä perusteella, että tämän aloitteen voisi laittaa oikein takapuolelta raameihin, koska tässä on allekirjoittajiksi kokoontunut eduskunnan viimeiset kymmenen proletaaria eli sellaiset, jotka ymmärtävät jotakin raskaan työelämän vaatimuksista ja tällä tavalla, aivan Tennilästä Aittoniemeen saakka.

Lakiesitys ei tietenkään etene, sehän on selvä asia. Mutta periaatteessa olen samaa mieltä tämän ammatin, valimotyön, raskaan metallin osalta, kuin myöskin on olemassa monta muuta sellaista työalaa, esimerkiksi metsätyömiehen ammatti, joka on kuitenkin katoava tällä hetkellä sikäli, että hyvin harvaa näkee enää raskasta työtä tekemässä, koneet ovat ottaneet kaiken työn, ja metallin puolella näitä on vielä enemmän. Tämä on sellainen tietynlainen esille nosto ja huomaus valimotyön tekijöiden osalta, tietyllä tavalla kunnianosoitus heidän työlleen, vaikka tämä ei ehkä eteenpäin täällä eduskunnassa menekään, kun ollaan realisteja.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

10) Lakialoite laiksi rajoitetusti verovelvollisen tulon ja varallisuuden verottamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Lakialoite 8/1998 vp (Esko-Juhani Tennilä va-r)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 20.51.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio